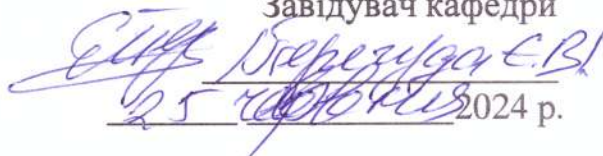

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет урбаністики та просторового планування
Кафедра політичних наук і права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

25 червня 2024 р.

**АТЕСТАЦІЙНА ВИПУСКНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЕТНІЧНА ДІАСПОРА ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ: СУТНІСТЬ,
МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ, ФУНКЦІЇ**

Виконав Покутній Кирило Сергійович

052 «Політологія»

(спеціальність)

«Політичний менеджмент»

(освітня програма)

Групи ПМ-20

Керівник Семко В.Л

к.п.н, доцент

Ідентичність підтверджую

КИЇВ 2024 Р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ І СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕТНІЧНОЇ ДІАСПОРИ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ: СУТНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ, ФУНКЦІЇ.....	6
1.1. Характеристика джерельної бази досліджень етнічної діаспори.....	6
1.2. Використання методів аналізу в дослідженнях етнічної діаспори та глобалізаційних процесів.....	11
1.3. Виклики та перспективи в дослідженнях етнічної діаспори в умовах глобалізації.....	15
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ДІАСПОРА ЯК ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ.....	20
2.1. Основні концепції утворення етнополітичного феномену діаспори	20
2.2. Роль діаспори в етнополітичних процесах.....	23
2.3. Моделі функціонування діаспори.....	28
Висновки до розділу 2.....	33
РОЗДІЛ 3. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ВИЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНА ТА СЦЕНАРІЇ МАЙБУТНЬОГО.....	35
3.1. Визначення глобалізації.....	35
3.2. Причини та наслідки виникнення глобалізації.....	41
3.3. Сценарії глобалізаційного майбутнього.....	45
Висновки до розділу 3.....	51
РОЗДІЛ 4. ЕТНОС І ДІАСПОРА В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	52
4.1. Етнос та його ідентичність в умовах глобалізації.....	52
4.2. Міграція та формування етнічних спільнот в контексті глобалізації.....	56
4.3. Глобальні виклики для етнічних груп і діаспор.....	61
Висновки до розділу 4.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Етнічна діаспора як політичний інститут: сутність, механізми виникнення, функції - надзвичайно важлива тема в сучасному середовищі, оскільки глобалізаційні процеси значно змінюють уявлення про національну ідентичність, соціальні взаємодії та економічний розвиток.

Аргументувати актуальність даної теми в рамках дипломної роботи я можу декількома основними аспектами:

По-перше, глобалізаційні процеси зумовлюють зростання культурної різноманітності та мультикультурності в багатьох суспільствах. Дослідження етнічної діаспори дозволяє краще розуміти особливості кожної культури та ідентичності та як вони зберігаються в нових умовах глобалізації.

По-друге, етнічні діаспори часто грають важливу роль у глобальній економіці через свої мережі зв'язків, інвестиції та підприємства. Дослідження цієї теми допоможе виявити способи, які дозволяють етнічним діаспорам використовувати глобалізаційні можливості для свого розвитку та співпраці з іншими країнами та регіонами.

По-третє, етнічні діаспори здійснюють значний вплив на соціальні та політичні процеси у своїх країнах походження та в країнах проживання. Вивчення їхньої ролі та впливу в умовах глобалізації є критичним для розуміння сучасних політичних динамік та міжнаціональних відносин.

Також глобалізаційні процеси спричиняють зростання міграції та формування нових геополітичних викликів. Дослідження етнічних діаспор в умовах глобалізації може допомогти розробити більш ефективні політики міграції, а також виявити можливі шляхи врегулювання конфліктів та підтримки міжнаціонального миру та співіснування.

Саме завдяки цим пунктам тема дослідження етнічної діаспори на сьогодні є актуальною та невід'ємною.

Стислий огляд використаних джерел. Аналіз джерел дослідження етнічних діаспор та глобалізації охоплює різноманітні підходи. Історичні документи та археологічні дослідження висвітлюють формування діаспор через

міграційні хвилі та соціально-економічні умови. Антропологічні та етнографічні методи допомагають зрозуміти культурні практики та ідентичність етнічних груп. Соціологічні опитування та демографічні дослідження надають інформацію про соціальну динаміку діаспор. Нові методологічні підходи до міграційних процесів представлені в книзі під редакцією Двіведі та монографії Курвет-Кеосаар і Оямаа. Вітчизняні дослідження, такі як роботи Гнатюка, Гриценко, Копистянської, Гудзик, Білявської, Самойлова, Боканя, Польового, Фігурного, Пастернака, та Монолатія, роблять значний внесок у розуміння української діаспори, аналізуючи її соціальні та культурні аспекти. Попри багатогранність досліджень, взаємодія діаспор та вплив глобалізації на їхню ідентичність залишаються недостатньо вивченими, що обґрунтовує актуальність цієї роботи.

Предмет дослідження є етнічна діаспора.

Об'єктом дослідження є етнічні діаспори різних національностей, що проживають за межами своїх історичних або традиційних територій в умовах глобалізації.

Метою дослідження є ретельне вивчення впливу глобалізації на формування, розвиток та функціонування етнічних діаспор у контексті сучасного світу. Завдяки аналізу формування етнічних діаспор в умовах глобалізації, вивчення взаємодії етнічних діаспор, оцінки впливу глобалізаційних процесів на ідентичність та культурну самосвідомість етнічних угруповань, визначення ролі етнічних діаспор у глобальній економіці, політиці та суспільстві ми глибоко зрозуміємо роль та значення етнічної діаспори в умовах глобалізаційних процесів для сучасного суспільства.

Завдання дослідження:

- 1) Дослідити джерельну базу досліджень етнічної діаспори;
- 2) Проаналізувати методи аналізу, що використовуються в дослідженнях етнічної діаспори та глобалізаційних процесів;
- 3) Охарактеризувати основні концепції етнополітичного феномену діаспори;

4) Висвітлити роль діаспори в етнополітичних процесах.

Методи дослідження включають аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення сучасних знань з проблематики етнічних діаспор в умовах глобалізаційних процесів.

Практичне та теоретичне значення полягає у виявленні впливу глобалізації на формування, розвиток та функціонування етнічних діаспор. Результати можуть бути використані для розробки політик інтеграції та підтримки етнічних спільнот, збереження їхньої культурної ідентичності та підвищення соціальної стабільності. Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні знань про механізми формування та функціонування діаспор в умовах глобалізації, що сприяє розвитку міждисциплінарних підходів у вивченні етнічних та глобалізаційних процесів.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ І СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕТНІЧНОЇ ДІАСПОРИ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ: СУТНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ, ФУНКЦІЇ

1.1. Характеристика джерельної бази досліджень етнічної діаспори

Огляд історичних документів, що стосуються виникнення та розвитку етнічних діаспор, є невід'ємною частиною досліджень у цій галузі. Історичні джерела надають цінну інформацію про процеси, що призвели до формування етнічних спільнот за межами їхніх традиційних територій. Важливість таких джерел підтверджується численними дослідженнями. Наприклад, дослідження Г. Ессім та співавторів розглядає історичне формування культури етнічних груп і виявляє специфічні риси, що впливають на трансформацію діаспорних культур залежно від соціально-економічних та етнополітичних умов [47].

Роль історичних подій та міграційних хвиль у формуванні джерельної бази досліджень етнічних діаспор є значущою темою в науковій літературі. Історичні події, такі як війни, переслідування та економічні кризи, часто спричиняли масові міграції, що створювали нові етнічні спільноти. У роботі Дж. Гарріса аналізується політика амазигів у Франції, що сприяє збереженню культурної автентичності та ідентичності через культурні асоціації [32].

Міграційні хвилі, зумовлені колонізаційними процесами, також є важливим джерелом інформації. Дослідження Я. Нішімури представляє новий підхід до використання музейних колекцій для археологічних досліджень, зокрема японських ліхтарів періоду Едо, які зберігаються за межами Японії, що ілюструє важливість збереження культурних артефактів для розуміння соціокультурних аспектів діаспорних спільнот [41].

Історичні документи та події є критичними для розуміння процесів формування та розвитку етнічних діаспор. Вони надають важливу

інформацію, яка дозволяє аналізувати зміни у структурі та функціонуванні етнічних спільнот в умовах глобалізації.

Використання польових досліджень і етнографічних матеріалів є ключовими методами у вивченні етнічних діаспор, дозволяючи дослідникам глибше зрозуміти культурні особливості та соціальні взаємодії цих спільнот. Антропологічні підходи забезпечують деталізоване дослідження повсякденного життя, культурних практик та ідентичності етнічних діаспор, що є критичними для розуміння їхньої адаптації та інтеграції в нових середовищах.

Дослідження М. Джеймса розглядає діаспору як етнографічний метод, наголошуючи на важливості діалогічного та поетичного підходу до дослідження соціального та культурного життя. Використовуючи приклад молодіжних клубів у Східному Лондоні, автор досліджує, як міграційні процеси впливають на трансформацію культур молоді та як цифрові технології змінюють антропологічне дослідження [34].

Етнографічні методи також використовуються для дослідження складних соціокультурних процесів у міграційних спільнотах. Дослідження Дж. Говарда (2019) пропонує етнографічний підхід до археології африканської діаспори в Панамі, акцентуючи на важливості залучення місцевих громад до дослідницького процесу. Це підхід сприяє кращому розумінню минулого та сучасного життя спільнот, що є критичним для боротьби з соціальною несправедливістю [33].

Антропологічні дослідження діаспор також підкреслюють важливість культурної автентичності та ідентичності. У дослідженні Дж. Гарріса розглядається амазигська діаспора у Франції, де культурні асоціації відіграють вирішальну роль у збереженні мови та культурних традицій. Це дослідження показує, як діаспорні спільноти взаємодіють з глобальними індугенними рухами та підтримують культурну ідентичність через різні соціальні практики [32].

Огляд соціологічних опитувань, що проводяться серед членів етнічних діаспор, є важливим компонентом вивчення їх соціальної динаміки та ідентичності. Такі опитування надають цінну інформацію про соціальні, економічні та культурні аспекти життя діаспор, дозволяючи дослідникам оцінити їх вплив на суспільства, в яких вони проживають.

Статистичний аналіз демографічних даних також відіграє важливу роль у вивченні етнічних діаспор. Використання таких даних дозволяє дослідникам оцінити чисельність, розподіл та соціально-економічне становище діаспор. Наприклад, дослідження Д. Томпсона аналізує демографічні дані про ефіопських сомалійців, використовуючи дані ООН та Американського перепису населення, що дозволяє оцінити міграційні тренди та соціальну інтеграцію цієї групи [46].

Аналіз соціологічних даних також розкриває вплив етнічних діаспор на приймаючі суспільства. Дослідження Д. Фоссаті підкреслює, як етнічні упередження можуть впливати на економічну інтеграцію діаспор, використовуючи приклад китайської меншини в Індонезії для демонстрації того, як соціальні виклики можуть стримувати розвиток міжнародних економічних зв'язків [31].

Таким чином, соціологічні опитування та статистичні дані надають детальну інформацію, яка дозволяє аналізувати взаємодію діаспор з приймаючими суспільствами та оцінювати вплив глобалізаційних процесів на етнічні спільноти.

Огляд наукових праць, присвячених дослідженню етнічних діаспор, демонструє широкий спектр підходів та методологій, що використовуються для вивчення цих складних соціальних явищ. Важливість досліджень у цій галузі полягає у розумінні ролі діаспор у глобалізованому світі, їх впливу на культурні, соціальні та економічні процеси.

Наприклад, у книзі «Tracing the New Indian Diaspora» під редакцією П. Двіведі досліджується сучасний стан індійської діаспори, зокрема питання ідентичності, гібридизації та соціальної інтеграції у різних країнах світу. Це

видання пропонує глибокий аналіз соціокультурних змін та нових парадигм, що виникають у зв'язку з міграційними процесами [29].

Ще одним значущим внеском є монографія «Towards New Methodologies in Migration and Diaspora Studies» авторства Ліи Курвет-Кеосаар та Т. Оямаа. У цьому дослідженні розглядаються нові методологічні підходи до вивчення міграційних та діаспорних процесів, включаючи використання змішаних методів та дослідження цифрових діаспор. Автори підкреслюють важливість врахування мультисайтових етнографій та мультимодального аналізу у вивченні сучасних діаспорних спільнот [38].

У статті Дж. Гарріса «Imazighen of France: Articulations of an Indigenous Diaspora» досліджуються культурні асоціації амазигської діаспори у Франції та їхні зусилля щодо збереження мови та культурної ідентичності. Ця робота показує, як діаспорні спільноти взаємодіють з глобальними індігенними рухами та підтримують культурну ідентичність через різні соціальні практики [32].

У цьому контексті важливим є також розгляд конкретних оповідних джерел, що стосуються діаспори, які відображають культурні та ідеологічні впливи цих спільнот на розвиток ідентичності та культурної спадщини. Приклади та автори оповідних джерел бази етнічної української діаспори:

Таблиця 1.1

Оповідні джерела бази української діаспори

№	Автор	Твір	Що вкладає?
1	Іван Багряний	«Так тримати»	Іван Багряний акцентує увагу та пропонує переоцінити всі свої цінності. Виокремлює характерні риси людей України. Малоросії не існує, а є відтепер українець. Фраза «Україна — край великих активних мас» відображає віру Олександра Багряного у потенціал та силу українського народу. Він уявляє майбутнє України як період, коли народ стане дієвим та активним в різних

			аспектах життя країни.
2	В. Винниченко	«Відродження нації»	В даній літературній знахідці українство розглядається автором як національна ідея, а культура в контексті національної ідеї має бути також національною.
3	Д. Донцов	«Де шукати наших історичних традицій?»	Автор порушує питання про те, які національні традиції мають бути для народу України провідними. Також автор показує, в якому занепаді опинилися національні традиції, котрі необхідно відроджувати.
4	Г. Костюк	«На магістралях доби»	Автор присвятив багато статей українським діячам та письменникам в осередку української діаспори, порушуючи суспільно-політичну проблематику.
5	І. Лисяк-Рудницький	«Історичне есе», «Між історією та політикою»	Іван Лисяк-Рудницький докладно розглядає ряд важливих питань, пов'язаних з функціонуванням української діаспори та значенням творчості українських діячів для України та її культури. Особливо цікавими є його зауваження щодо української культури, викладені в роботах відомого письменника в діаспорі Євгена Маланюка. У своїй праці «Малоросійство» Маланюк визначає українське суспільство як хворе на «Малоросійство». Він розглядає Малоросійство як хворобу, для якої ліками є утворення державності.
6	Є. Маланюку	«Нарис з історії нашої культури»	В даному оповідному джерелі автор викладає свої погляди щодо української культури, як він бачить її з усіма недоліками та перевагами.
7	Ю. Липа	«Призначення України»	Автор цієї трилогії визначив геополітичні ознаки української території, розкриваючи призначення України, як лідера країн басейну Чорного моря.

8	І. Огієнко	«Українська натура»	І. Огієнко аргументує позицію унікальності та самобутності української культури, визначаючи її основні риси. Він стверджує, що українська культура завжди відрізнялася значно більшою різноманітністю порівняно з культурою Московії. Також він підкреслює, що українці мали значний вплив на Москву, а саме Москва позичила назву «Русь» від українців. Водночас Москва намагалася русифікувати українців.
9	М. Шлемкевич	«Загублена українська людина»	Автор висловлює думку про необхідність будувати державу, яка відповідала б нашому характеру. У сучасному світі український народ переживає значний духовний кризис. Шлемкевич докладно аналізує причини цього кризу та шляхи його подолання.

Розглядаючи культурологічні погляди діячів української діаспори першого покоління, а також покоління діаспори з «подвійною ідентичністю», важливо враховувати художню літературу як одне з джерел для розуміння їхнього культурного внеску. Проте критерії відбору та класифікації такої літератури залишаються завданням для подальшого дослідження.

1.2. Використання методів аналізу в дослідженнях етнічної діаспори та глобалізаційних процесів

Будь-яке наукове дослідження має спиратися на міцну методологічну базу, що включає фундаментальні концепції та принципи. Що стосується першого аспекту, то авторський підхід до розуміння ключових понять у контексті цього дослідження ґрунтується на аналізі значної кількості філософських, культурологічних, етнографічних та інших інтерпретацій. У широкому розумінні етнічність розглядають як стійкий набір мовних, релігійних, психологічних, культурних, територіальних, історичних та інших характеристик і самоідентифікацій, які лежать в основі інтеграції етнічних

груп та їхніх відмінностей від інших. Таке розуміння етнічності можна розглядати як певну теоретичну модель, аналогічну «ідеальному типу» М. Вебера. Ця модель являє собою теоретичний конструкт, ґрунтований на синтезі наявних обґрунтованих моделей інтерпретації етнічних феноменів.

Зокрема, автор описує «міфопоетичну модель» Е. Сміта, в якій наголошено на вирішальній ролі міфів і символів, що передаються з покоління в покоління.

Автор підкреслює, що його модель не є універсальною і повною. Автор приймає ідею К. Поппера про фалібілізм. Це говорить про те, що всі наукові концепції не є остаточними, а лише проміжними інтерпретаціями істини, які в майбутньому можуть бути замінені більш досконалішими інтерпретаціями. Іншими словами, модель розглядається лише як інструмент для подальшого аналізу відповідних явищ шляхом порівняння з реальністю.

Важливо розуміти, що вона не може бути повністю ототожнена з конкретною реальністю. В одних випадках характеристики, подані в моделі, є домінантними, в інших - виявляються в латентній або трансформованій формі, а різні філософські й теоретичні міркування можуть призвести до абсолютно різних інтерпретацій феномена етнічності. Проте запропонована модель створює необхідні передумови для подальшої концептуалізації предмета дослідження. У цій концептуалізації важливу роль відіграють «старі, але надійні» діалектичні принципи. Зокрема, основними джерелами загального процесу є загальні зв'язки, розвиток і діалектичні суперечності.

Ці принципи дають змогу сформулювати найзагальніші уявлення про природу етносу й етнічності, їхнє місце в соціокультурному контексті, їхню загальну динаміку і динаміку, а також про системний характер цих особливостей етнічних явищ.

Іншими словами, у найзагальнішому вигляді вони спрямовують розв'язання основних проблем етнічного поля, яке розглядають. Таким чином, застосування цих принципів формує справжнє «мета-підґрунтя» для вибору і

використання інших принципів і методів, а також для інтерпретації результатів їх застосування.

Створення описаної вище моделі є важливою передумовою для застосування принципу історичної та логічної конгруентності. Цей принцип вимагає аналізу історії становлення і розвитку об'єкта дослідження та її постійного зіставлення з логіко-теоретичною моделлю. З одного боку, це передбачає певну кореляцію між логіко-теоретичною реконструкцією народу й аналізом його реального історичного розвитку.

Інакше кажучи, застосування цього принципу дає змогу виявити й концептуалізувати відносно сталу і, зрозуміло, узагальнену сутність етнічності при аналізі виникнення конкретних історичних форм етнічності.

Для подальшого пояснення феномена етнічності, і зокрема його історичного плану, необхідно враховувати ідею його сутнісності. Таке пояснення передбачає свідоме використання способу сходження від абстрактного до конкретного, тим самим перехід від абстрактних і менш насичених уявлень про етнічність до більш конкретного і важливого знання. Іншими словами, важливо враховувати не тільки природу етнічності в загальному контексті, а й унікальні характеристики конкретно-історичних форм її існування. Це дає змогу відтворити метафізичний «дух нації» в реалістичній формі, що може бути піддана порівнянню, аналізу, інтеграції та узагальненню. Системні методи, безсумнівно, відіграють важливу роль у вивченні етнічності як складної цілісної системи зі своїми системними особливостями і закономірностями. Використання цього методу тісно пов'язане зі структурно-функціональним підходом до розуміння етнічності. Цей підхід дає змогу виокремити і вивчити основні структурні компоненти етносу, зрозуміти їхній взаємозв'язок і роль у системі загалом.

Усе це надає поняттю етнічності концептуальної єдності, здатної охопити й виразити цю цілісність, тим самим мінімізуючи вади несистемного бачення етнічності як загального об'єкта вивчення та окремих аспектів, таких як мова, релігія, духовність і мистецтво.

Це пов'язано з тим, що типологічні особливості будь-якого явища стають очевидними тільки в його багатогранному зв'язку з іншими явищами, тобто тільки в порівнянні. Цей метод особливо плідний при застосуванні в синхронному і діяхронному контексті, оскільки дає змогу зіставити особливості етносів, які паралельно співіснують, і унікальність різних етапів їхнього історичного розвитку.

Цей метод особливо актуальний у контексті сучасного міжкультурного діалогу, стратегій глобалізації та мультикультуралізму. Важливою умовою коректного аналізу сучасних культурних феноменів є відмова від зведення їх до суто автокультурних, самодостатніх і самоцінних форм. Сутність більшості культур формується в процесі співіснування і взаємопроникнення різних культур. Це стосується і національних культур, які у своїй основі гетерогенні та транснаціональні.

Останніми роками у вітчизняному науковому і філософському дискурсі дедалі частіше використовують герменевтичний метод. Цей метод дає змогу дослідникам наблизитися до розуміння того чи іншого явища через інтерпретацію відповідних текстів та артефактів, що репрезентують його в певному культурно-історичному контексті. Важливо визнати, що лише будучи «включеним» у цей контекст, дослідник може досягти його автентичного розуміння. Іншими словами, щоб зрозуміти, що ховається за сказаним, дослідник має зануритися в контекст.

Звісно, це вимагає глибокого розуміння мовних традицій і, в ширшому сенсі, культурного контексту того чи іншого періоду. Важливо володіти навичками і розвиненою інтуїцією в галузі текстової інтерпретації. Усі ці аспекти створюють благодатний ґрунт для різних інтерпретацій. У цьому зв'язку важливо звернутися до методологічних можливостей роботи: наприклад, П. Рікер, Г. Рікер та ін.

Аналіз наукового дискурсу у філософії, культурології, етнографії та інших дисциплінах дає підстави розглядати поняття «нація» як відносно стійкий набір лінгвістичних, релігійних, психологічних, культурних,

територіальних та історичних характеристик і самоідентифікацій. Таке розуміння не претендує на універсальність і повноту, а є лише інструментом для подальшого аналізу етнічних груп шляхом їх зіставлення з раціональними моделями. Це означає, що модель не повністю відображає реальність. У різних випадках ці характеристики можуть бути домінантними, латентними або деформованими, оскільки створюють підстави для суттєво різних інтерпретацій етнічних феноменів з різних методологічних позицій. Оскільки проблема етнічності настільки багатогранна, а методи її дослідження настільки різноманітні, не дивно, що підходи до неї різняться. Однак тільки за цілісного підходу можна отримати найбільшу користь від їхнього використання. Іншими словами, необхідно чітко визначити «мета-обґрунтування» цієї складності та використовувати синергетичні підходи до таких явищ, як етнічність та етнос, щоб якомога більш усвідомлено пояснити їхню онтологію.

1.3. Виклики та перспективи в дослідженнях етнічної діаспори в умовах глобалізації

У сучасному світі процес глобалізації справляє значний вплив на структуру та динаміку етнічних діаспор. Поступове зближення культур, збільшення міграційних потоків і розвиток комунікаційних технологій створюють нові виклики та перспективи для вивчення цього явища. Підвищення мобільності населення та розширення міжкультурного обміну ставлять під сумнів традиційні уявлення про етнічну ідентичність та діаспоральні структури.

На сучасному етапі історії виникають конфлікти інтересів між мігрантами та представниками місцевого населення. Якщо в минулому столітті права етнічних меншин придушувалися, то в сучасному суспільстві люди, які належать до різних соціальних прошарків, незалежно від їхнього походження, об'єднуються для захисту спільних і життєво важливих інтересів. Таким чином, відбувається процес інтеграції місцевих жителів і

мігрантів на основі спільних економічних і політичних цінностей, внаслідок чого етнічні питання втрачають свою значущість. Крім того, в Європі, наприклад, державна політика спрямована на формування нової космополітичної або транснаціональної ідентичності, що ґрунтується на спільних правах, обов'язках, формах документації, валюті тощо.

Варто зазначити, що в багатьох країнах стосунки з діаспорою вважаються справою великої державної ваги, на яку виділяють великий бюджет і створюють спеціальні структурні підрозділи в Міністерстві закордонних справ для забезпечення стосунків з українцями, які живуть за межами своєї історичної батьківщини [6].

Для самої діаспори робота, яку вона проводить в інтересах Батьківщини, є головним питанням, від якого залежить її виживання. Це і боротьба з асиміляцією, і захист релігійної та культурної спадщини народу, і поширення знань про Україну у світі. Тому розвиток всебічних культурних, наукових та економічних зв'язків з українцями за кордоном має життєво важливе значення, насамперед, для самої України. Кожна українська громада за кордоном є не лише джерелом інформації про нашу країну, а й суб'єктом політичного впливу на українські інтереси в країнах, де вони проживають [7]

Можна навести кілька прикладів, що ілюструють вплив діаспори на сучасне економічне, політичне та культурне життя українців. Зокрема, слід зазначити, що українська діаспора, особливо західна, відіграла важливу роль у досягненні незалежності України. Наприклад, на особливу згадку заслуговує багаторічна і неспецифічна діяльність Світового конгресу вільних українців, створеного 1967 року [8].

Упродовж усього XX століття українська діаспора активно збирала та поширювала інформацію про Голодомор. [9]

Канадська громада постійно збирає кошти на підготовку українських спортсменів до Олімпійських ігор у Торонто та Ванкувері. Українці за кордоном беруть активну участь у виборчому процесі в Україні у складі різних місій спостерігачів. Лише на останніх парламентських виборах 150

волонтерів працювали на конференції «Україна-Канада». Важливо також відзначити зусилля діаспорних громад та приватних осіб, які залучають в Україну інвестиційні кошти, інколи з власних коштів або через західні комерційні компанії. Українські громади в США, Канаді, Великій Британії, Австралії, Німеччині та багатьох інших країнах надали конкретну підтримку Україні в будівництві дипломатичних і консульських установ та відстоюванні національних пріоритетів у двосторонніх відносинах [9].

У 2012 році ухвалення закону «Про статус російської мови в Україні» викликало нову хвилю протестів української громади. Світовий конгрес українців, європейські та американські неурядові організації, українська громада майже в усіх західних країнах провели різноманітні акції з вимогою визнати закон неконституційним. Діаспора організувала десять пікетів біля українських дипломатичних представництв у восьми країнах: у Канаді, США, Аргентині, Німеччині, Чехії, Великій Британії, Франції та Литві. Справді, впродовж тривалого часу «діаспора будує свою Україну за межами України, нагромаджуючи значний потенціал у всіх сферах - політичній, економічній, культурній та правовій - і виступаючи як форпост України за кордоном» [6].

Цей потенціал доступний Україні для формування власної національної ідентичності, а криза всередині незалежної держави є причиною більшості невирішених проблем у всіх сферах національного життя. Можна погодитися з О.Ф. Самойловим, який зазначає, що «в Україні сьогодні, на жаль, чимало молодих українців позбавлені етнокультурної та національної самоідентифікації і схильні втрачати свою ідентичність, перестаючи усвідомлювати себе українцями». Соціалізація молоді відбувається за традиційною радянською або західною моделлю виховання, але в будь-якому разі вона непатріотична. На жаль, більшість молодих людей сприймають українську національну культуру (традиції, звичаї, ритуали, фольклор) як анахронізм. Відсутність етнічної самосвідомості в українській молоді полегшує проникнення в молодіжне середовище західних цінностей [10].

Таким чином, для України питання національної ідентичності в глобальному світі є дуже складним і більш серйозним, ніж у більшості західних країн. Це пов'язано з тим, що в Україні не було достатньо часу для формування власної чіткої та всеосяжної системи національної ідентичності [10].

Основним способом примирення відносин України з діаспорою є встановлення соціальних норм. Відомо, що існує певна система правил соціального життя індивідів і соціальних груп. До них належать насамперед такі соціальні інститути, як моральна, культурна, політична та правова системи. Кожен інститут у цій системі зумовлений необхідністю досягнення взаєморозуміння в тому чи іншому його аспекті в тій чи іншій сфері життя. Ділові стосунки потребують законів, дружба ефективно функціонує на основі традицій і звичаїв, мораль забезпечує духовну атмосферу, а відносини між державами регулюються такими інститутами, як політика і право. Відносини між історичною батьківщиною та діаспорою мають будуватися на цих принципах, які є регуляторами соціальної дії.

Висновки до розділу 1

Аналізуючи джерельну базу, було виявлено, що історичні документи та міграційні хвилі відіграють важливу роль у розумінні процесів формування та розвитку етнічних діаспор. Історичні події, такі як війни, переслідування та економічні кризи, спричиняли масові міграції, що створювали нові етнічні спільноти. Важливим джерелом інформації є також археологічні матеріали, які дозволяють досліджувати соціокультурні аспекти діаспорних спільнот.

У контексті використання методів аналізу, значна увага приділяється антропологічним і етнографічним підходам, що забезпечують деталізоване дослідження повсякденного життя, культурних практик та ідентичності етнічних діаспор. Соціологічні опитування та демографічні дані дозволяють оцінити соціальну динаміку та економічне становище діаспор, розкриваючи їх вплив на суспільства, в яких вони проживають. Наукові праці, присвячені

дослідженню етнічних діаспор, демонструють широкий спектр підходів та методологій, що використовуються для вивчення цих складних соціальних явищ

Виклики та перспективи досліджень етнічної діаспори в умовах глобалізації пов'язані з процесом інтеграції місцевих жителів і мігрантів на основі спільних економічних і політичних цінностей. Це зумовлює необхідність розробки нових політик та стратегій для підтримки міжнаціонального миру та співіснування. Крім того, глобалізаційні процеси створюють нові можливості для збереження культурної автентичності та ідентичності через різні соціальні практики. Етнічні діаспори відіграють важливу роль у глобальній економіці та політиці, сприяючи розвитку міжнародних зв'язків та культурного обміну.

РОЗДІЛ 2

ДІАСПОРА ЯК ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ

2.1. Основні концепції утворення етнополітичного феномену діаспори

Виникнення діаспор зазвичай супроводжувалося такими факторами, як насильницьке виселення, війна, евакуація, втеча від політичних переслідувань і дискримінації різного роду. Певні економічні процеси також призводили до формування діаспор. Наприклад, трудова міграція.

Таким чином, різні терміни «мігранти», «переселенці» та «біженці» відображають відповідні контексти та мотиви міграції. Термін «діаспора» зазвичай використовується для опису спільнот, що складаються з мігрантів і мігрантів, які вже сформували незалежні ідентичності та структури.

Згідно з сучасними етнографічними дослідженнями, в Україні існують дві основні концепції формування етносів. Автори теорії автохтонного походження вважають, що, незалежно від різноманітних міграцій, племінних злиттів і змішувань, етнічні групи мають глибокі генетичні зв'язки з найпершими мешканцями землі. Українське автохтонне походження має на увазі спільні фізичні та етнічні характеристики, засвоєні мовні елементи, особливо топоніми та гідроніми, археологічні пам'ятки зі спільними рисами, характерними для певної території, основні види господарської діяльності, такі як землеробство й скотарство, зафіксовані впродовж історичного періоду, види основних видів господарської діяльності, такі як землеробство й скотарство, характерні для певної географічної зони мистецькі твори, особливо кери, та ін. [11]

Для більш детального розгляду положень (версій, гіпотез) та історіографії концепції самокультури автори пропонують такі класифікації: трипіро-арійська, ранньослов'янська та пізньосередньовічна.

Трипіро-арійська гіпотеза ґрунтується на «теорії безперервності» етнічного розвитку, яка шукає витoki народів глибоко в первіснообщинному ладі.

В. Хвойко, який першим відкрив трипільську культуру, поставив собі за мету продемонструвати цю теорію [Вікентія Хвойки]. На його думку, предки слов'ян, арії, були першим хліборобським народом у Середньому Подніпров'ї і жили на цій території тисячі років, долаючи численні міграції азіатських і європейських народів. Основу трипільсько-арійської концепції визначив Я. Пастернак. На його думку, етнічною основою українців є трипіри, а культурний розвиток можна простежити від чорнолитовсько-білогородської культури ранньої залізної доби, аграрної культури так званих «скелетних хліборобів» Геродота, розвиненої залізної доби, римських «могильників», через ранньослов'янський і княжий періоди [13].

Серед сучасних дослідників етногенезу українського народу заслуговує на увагу Ю. Сипов. На основі археологічних, лінгвістичних та етнографічних досліджень він запропонував теорію першої аратської народності, відому також як «трипільська археологічна культура». На його думку, матеріальна і духовна спадщина араттів існувала до епохи Русі та до запровадження християнства.

Згідно з цією точкою зору, історія української нації починається в середині першого тисячоліття нашої ери, коли завершилося велике переселення народів і не було етнічних катастроф. Представники цієї концепції походження українського народу нап'ямую пов'язують походження українського народу з питанням про походження слов'ян і розпад протослов'янських етнічних спільнот. Ранньосередньовічна концепція походження українського народу була сформульована в загальних рисах наприкінці XIX - на початку XX століть такими українськими вченими, як М. Хрушевський, М. Драгоманов, М. Максимович, М. Костомаров, В. Антонович.

Багато сучасних українських дослідників етногенезу українського народу підтримують і доповнюють основні положення цієї концепції, наводять нові факти й аргументи, застосовують наукові підходи й принципи. Зокрема, вони вивчають взаємозв'язок українського етногенезу з універсальними законами розвитку етносів у середньовічній Європі.

Азійська концепція слов'яно-українських витоків була розроблена О. Прицаком [21]. Згідно з цією концепцією, східні слов'яни походять від угорських, сармато-аранських, скіфських, тюркських і кавказьких племен. Важливим аспектом азійської теорії є етнонім «Русь», що має іранське походження; О. Прицак підкреслює, що поляки мають іранське походження. Прицак наголошує, що поляни - не слов'яни, а різновид хозар, і що їхня ківінська гілка вважається спадкоємицею роду Кий. Український археолог Д. Березовець також висунув схожі ідеї щодо ідентичності алан і руських Подніпров'я.

Пізньосередньовічна концепція тісно пов'язана з теорією давньоруської етнічної групи і є продовженням одного з її типів. Згідно з цією теорією, українці як етнічна група виокремилися з «давньоруської народності» в період феодальної роздробленості або Києва після монгольської навали. Творцем цієї концепції є радянський історик В. Мавродін.

Представники міграційної концепції стверджують, що постійні хвилі міграції через територію України мали значні наслідки, які докорінно змінили етнічну ситуацію. Ці міграції призвели до виникнення нових поліетнічних суспільств, сформованих із різних расових компонентів, не пов'язаних між собою походженням. Першим, хто спробував довести міграційну концепцію походження українців, був літописець Нестор, автор «Народних казок». Він ототожнював слов'янське походження з пониззями Дунаю та Паннонією, де почалося слов'янське розселення. На його думку, слов'яни спочатку не жили на цих землях, а мігрували туди. Цю точку зору довгий час підтримували історики XVIII - початку XX століття, такі як С. Соловйов, В. Крючевський і П. Шафарик. Серед сучасних учених прихильниками цієї теорії є О.

Трубачов, В. Петрухін, М. Артамонов, В. Корольок, М. Щукін і В. Кобичев. Кобичев.

Огляд сучасного стану наукових досліджень з проблеми етногенезу українського народу показує, що перераховані вище концепції базуються на схожій доказовій базі, що включає дані літературних джерел, археології, лінгвістики та антропології. Однак особливості матеріальної бази для вивчення українського етногенезу, вплив політичних та ідеологічних чинників, недостатня увага до теоретичних засад етнографії та українознавства, етнографічних даних про матеріальну та духовну культуру українців в аспекті етнокультурної спадкоємності тощо залишають значний простір для подальших досліджень. Крім того, необхідно враховувати результати досліджень зарубіжних етнографів, інформацію про етнічний розвиток інших народів і схожість процесів етногенезу в європейському та цивілізаційному контекстах.

2.2. Роль діаспори в етнополітичних процесах

У сучасних умовах глобалізації роль та значення діаспор стають все більш важливими, оскільки процес глобалізації супроводжується значними потоками міграції, які мають об'єктивний характер. Зростаючі обсяги міграції, які формують або доповнюють існуючі діаспори, слід розглядати як важливий фактор формування нового світового порядку, а не лише як постійне всеохоплююче явище. Значне збільшення масштабів міграції відбувається паралельно зі зростанням консолідації іммігрантських етнічних спільнот. У нових умовах емігранти намагаються отримати підтримку від представників своєї етнічної (національної) групи, що вже пристосувалися до життя в країні перебування. Зацікавлені в підтримці один одного, вони об'єднуються, щоб зберегти свої звичаї, традиції та мову в чужому для них етнокультурному середовищі. Ці спільноти зазвичай формуються на національному або етнічному принципі, при цьому нові потоки міграції

можуть приєднатися до вже існуючих діаспор або створювати нові. У результаті кількість діаспор по всьому світу постійно збільшується.

Утворення діаспор сьогодні набуло настільки великих розмірів, що вже майже неможливо знайти країну, де не існує діаспори іншого народу. Так само важко знайти країну, звідки не виїжджали б хоча б невеликі групи емігрантів у якусь іншу країну або декілька країн.

Раніше поширена індивідуальна інтеграція іммігрантів у суспільство, що їх приймає, все більше замінюється колективною інтеграцією, що призводить до виникнення іншої форми розселення народів - діаспори.

За зауваженнями західних вчених, які внесли значний вклад у розробку теорії націоналізму, включаючи У. Коннора, Е. Геллнера, Е. Сміта і інших, в умовах глобалізації етнічні групи стають активними учасниками культури, права та політики, перетворюючись із суб'єктів культури в суб'єкти права та політики.

Діаспори мають значний вплив на країни, які їх приймають. Вони змінюють демографічну структуру, етнічний і релігійний склад цих країн. Діаспори не лише зберігають свої традиції, звичаї та обряди, але часто впливають на суспільство, нав'язуючи йому інші цінності.

Зросло також вплив діаспор на зовнішню політику приймаючих країн. Великі транснаціональні діаспори, які володіють значними фінансовими ресурсами, активно лобіюють інтереси тих країн, з якими у них є тісні зв'язки, і які недавно стали для них батьківщиною.

Феномен діаспори є одним з найбільш важливих аспектів сучасних міжнародних відносин. Розуміння цього явища присутнє в зовнішньополітичних стратегіях тих країн, які встановлюють відносини з іншими державами, враховуючи позиції та інтереси своїх співвітчизників, що проживають у цих країнах.

Досвід показує, що діаспори можуть бути сильним чинником міжнародного впливу країни їхнього походження. Іноді саме діаспора ініціює ці зв'язки, будуючи мережу контактів, де її історична батьківщина займає

важливе місце. Тому сучасні держави зазвичай надають перевагу саме тій частині діаспори, яка проявляє ініціативу у встановленні та підтримці тісних зв'язків з країною їхнього походження.

По-перше, глобалізація, яка є одним з ключових напрямків розвитку світової системи, неухильно сприяє зростанню тенденцій взаємозалежності та взаємодоповнюваності у світі. Впровадження нових інформаційних технологій, телекомунікацій та транспортних засобів «звужує» світ у його просторових та часових масштабах, що породжує необхідність пошуку універсальних методів управління та запобігання соціальним та політичним конфліктам. У контексті зростаючої взаємозалежності актуалізується проблема впливу діаспор, які можуть виступати як фактор співробітництва в міждержавних та транснаціональних сферах. [14]

По-друге, серед найбільш значних змін у післявоєнній міжнародній системі слід зазначити перетворення складу акторів, що стало однією з причин розширення та зміцнення транснаціональних зв'язків. Етнічні діаспори представляють собою важливих та недостатньо вивчених учасників сучасних економічних, політичних та культурних взаємодій, які займають власне місце во внутрішній політиці різних країн і мають суттєвий вплив на стан і розвиток міждержавних відносин. [14]

По-третє, стабільний політичний розвиток необхідно забезпечувати через вирішення проблеми «народів у розсіянні» та «розділених народів». Феномен діаспори включає в себе історично обґрунтовану відповідь на питання про збереження етнокультурної ідентичності народів та їхню історичну долю в умовах постійних міграцій та національно-державної організації людських спільнот. [14]

Отже, діаспора об'єднує в собі всі ознаки етнічних і національних груп, а також етнонаціональних меншин. Вона формується на основі цих груп, інституціоналізується та накопичує в собі етнокультурний і етнополітичний зміст. [14]

Розвиток транснаціональних мереж вимагає переосмислення ролі та значення діаспор у міжнародних зв'язках, зосереджуючи увагу на їхньому економічному, соціокультурному та суспільно-політичному потенціалі. Зростання усвідомлення діаспори як ключового зовнішньополітичного та економічного ресурсу стає все більш поширеним у міжнародній практиці сучасних держав. Присутність діаспори за кордоном розглядається як засіб забезпечення національних інтересів, сприяючи економічній, культурній і мовній присутності у стратегічно важливих країнах.

Це створює можливість для двосторонніх відносин, де діаспора виступає як «міст». Використання потенціалу діаспори для створення мережі економічних, суспільно-політичних та інших зв'язків є широко поширеною практикою. Діаспора не лише реагує на виклики асиміляції, а й активно підтримує елементи власної етнонаціональної ідентичності. Однак без належної національної підтримки такий опір може бути неефективним.

Прагматизм діаспори вимагає впровадження інституційних та структурних механізмів. Це передбачає наявність центру планування, координації та виконання політики стосовно діаспори, який зосереджений у державних структурах, спеціалізованих у цій сфері діяльності.

Політика країни щодо своїх діаспор оцінюється як один з ключових аспектів політики стосовно до історичної батьківщини діаспори, що відображається у прийнятті зовнішньополітичних рішень.

В той же час підтримка збереження та розвитку культурного, мовного та інформаційного середовища як складника «національної присутності» у країнах закордонного проживання розглядається як важлива зовнішньополітична мета.

Роль недержавних акторів, таких як багатосторонні інститути, транснаціональні корпорації та діаспори, у сфері міграції стає все більш значущою, адже вони впливають на формування та реалізацію міграційної політики. Це представляє як виклик, так і можливість для держав.

На держави покладається відповідальність за регулювання міграційних потоків, але їхні можливості у цьому плані обмежені. В той же час недержавні актори можуть сприяти покращенню ефективності міграційного управління при належній координації цілей і ресурсів.

Неузгодженість у питаннях правового статусу нових діаспор може викликати внутрішньополітичну нестабільність та ускладнення міждержавних відносин, що загрожує регіональній стабільності. Для запобігання таким ситуаціям необхідно більше уваги приділяти політичному прогнозуванню та превентивній дипломатії.

Стратегія виживання та розвитку сучасної етнічної діаспори передбачає інституціоналізацію внутрішньополітичних та транскордонних комунікаційних мереж етнокультурних громад.

Діаспора, яка бере участь у різних рівнях комунікаційних потоків, має потенціал стати повноправним суб'єктом політичних відносин і відповідати за збереження регіональної і глобальної безпеки і стабільності.

Однак існує ризик узурпації діаспорами прав на вираз «волю народу» та участь у регіональних конфліктах, в які залучені етнічно споріднені групи.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки:

- Міграційні процеси становлять важливу частину глобалізації та мають значний вплив на всі країни світу, спонукаючи формування діаспор. Ці еміграційні рухи виникають з різних причин, зокрема, соціально-економічних та політичних факторів.
- Діаспорні організації відіграють важливу роль у житті країн, де проживають представники діаспори, і можуть бути ефективним інструментом реалізації зовнішньої політики «національного ядра». Розвиток зв'язків з діаспорою може сприяти досягненню політичних, економічних та культурних цілей країни.
- Для ефективного управління діаспорою важливо проводити дослідження та розробляти рекомендації для налагодження стосунків з країнами, де проживають представники діаспори.

- Діаспорні організації можуть допомагати вирішувати питання спеціального характеру, такі як адміністративно-поліцейський режим, влаштування на навчання та роботу, за умови дотримання законодавства.
- Найбільша допомога для діаспори полягає в моральній та політичній підтримці. Робота з діаспорою повинна бути конкретно та реалізованою на практиці, оскільки представники діаспори відрізняють порожні декларації від реальних дій.

2.3. Моделі функціонування діаспори

1. Модель транснаціональної діаспори.

Модель транснаціональної діаспори описує явище, коли група людей, яка емігрувала зі своєї країни походження, зберігає тісні зв'язки з цією країною, а також розвиває зв'язки з країною, де вони проживають зараз.

Таблиця 2.1

Основні риси моделі транснаціональної діаспори

№	Основні риси	Пояснення
1	Двонаправленість зв'язків	Діаспора підтримує двонаправлені зв'язки з країною походження та країною проживання. Вони можуть надсилати грошові перекази (ремітansi), інвестувати в бізнес або нерухомість у своїй країні походження, а також залучатися до економічної, політичної та культурної життєдіяльності у країні проживання.
2	Транснаціональні ідентичності	Люди в транснаціональних діаспорах зберігають свою ідентичність, що включає етнічні, культурні та соціальні аспекти, які частково базуються на їхній країні походження і частково на країні проживання.
3	Політична активність	Транснаціональна діаспора може брати участь у політичних справах як у країні походження, так і у країні проживання. Вони можуть лобіювати за політичні зміни або підтримувати політичних кандидатів, які відображають їхні інтереси.
4	Культурний обмін	Діаспора в транснаціональних спільнотах веде активний культурний обмін між країнами походження

		та проживання. Це може включати мовний обмін, культурні фестивалі, кулінарні та мистецькі події тощо.
5	Економічний вплив	Грошові перекази, інвестиції та інші форми економічної діяльності транснаціональної діаспори можуть мати значний вплив на економіку обох країн, забезпечуючи економічний зріст та розвиток.

Модель транснаціональної діаспори показує, як еміграційні процеси можуть сформувати глобальні мережі зв'язків, які перетинають кордони та сприяють економічному, політичному та культурному розвитку країн.

2. Модель асиміляції

Модель асиміляції діаспори описує процес, за якого члени діаспори поступово інтегруються у культуру та суспільство країни, де вони проживають, зберігаючи при цьому меншу або ж жодну зв'язок з країною походження.

Таблиця 2.2.

Основні риси моделі асиміляції

№	Основні риси	Пояснення
1	Асиміляція	Ця модель передбачає, що члени діаспори приймають мову, культуру, звичаї та цінності країни, де вони проживають, і поступово інтегруються у місцеве суспільство.
2	Втрата зв'язку з країною походження	Люди, які асимілюються, можуть втрачати зв'язок з культурою та історією своєї країни походження. Вони можуть припиняти використовувати рідну мову та переставати дотримуватися традицій своєї культури.
3	Інтеграція у місцеве суспільство	Люди, які асимілюються, активно залучаються до економічного, соціального та політичного життя країни проживання. Вони навчаються місцевим звичаям, здобувають освіту, працюють та спілкуються з місцевими мешканцями.
4	Мультикультурне суспільство	У деяких випадках модель асиміляції може включати ідею мультикультурного суспільства, де різні культури і етнічні групи співіснують разом із збереженням своєї

		ідентичності, але при цьому інтегруються у спільний соціальний та культурний простір.
5	Втрата культурної асиміляції	Однією з негативних сторін моделі асиміляції є можливість втрати культурної унікальності та різноманітності. Коли члени діаспори асимілюються, їхні унікальні культурні та історичні аспекти можуть бути забуті або замінені місцевими стандартами.

Модель асиміляції діаспори показує, як емігранти можуть інтегруватися у нове суспільство, при цьому абсорбуючи місцеву культуру та ідентичність, але втрачаючи при цьому зв'язок зі своєю культурою походження.

3. Модель культурної ретенції

Модель культурної ретенції або збереження описує ситуацію, коли члени діаспори зберігають свою культурну ідентичність, традиції, мову та звичаї, навіть проживаючи в іншій країні.

Таблиця 2.3.

Основні риси моделі культурної ретенції

№	Основні риси	Пояснення
1	Збереження культурної ідентичності	Люди, які дотримуються моделі культурної ретенції, активно прагнуть зберегти свою культурну спадщину та ідентичність. Вони можуть продовжувати використовувати свою рідну мову, святкувати традиційні свята та дотримуватися звичаїв своєї культури.
2	Утримання зв'язку з країною походження	Люди, які приділяють значну увагу культурній ретенції, можуть прагнути підтримувати тісні зв'язки зі своєю країною походження. Це може включати здійснення повернених поїздок, спілкування з родичами та участь у культурних подіях, які відбуваються у їхній країні походження.
3	Утримання традицій та звичаїв	Люди, які прагнуть зберегти свою культурну спадщину, можуть продовжувати дотримуватися традицій, які передаються з покоління в покоління. Це може включати приготування традиційних страв, виконання народних пісень та танців, а також відзначення свят та релігійних обрядів.

4	Створення культурних центрів	У деяких випадках члени діаспори, які прагнуть зберегти свою культурну спадщину, можуть створювати культурні центри або організації, де вони можуть зустрічатися, обмінюватися досвідом та святкувати традиційні свята.
5	Мультикультурність	Модель культурної ретенції може сприяти розвитку мультикультурного суспільства, де різні культури співіснують разом, зберігаючи свою унікальну ідентичність.

Модель культурної ретенції відображає ситуацію, коли члени діаспори активно зберігають свою культурну спадщину та ідентичність, навіть проживаючи у новій країні. Вони прагнуть зберегти свої традиції, мову та звичаї, щоб передати їх майбутнім поколінням та підтримувати зв'язок з культурою своєї країни походження.

4. Модель політичної мобілізації

Модель політичної мобілізації діаспори визначається активною участю членів діаспори в політичному процесі, яка спрямована на досягнення конкретних політичних цілей як у країні походження, так і у країні проживання.

Таблиця 2.4

Основні риси моделі політичної мобілізації

№	Основні риси	Пояснення
1	Любіювання інтересів	Члени діаспори можуть об'єднуватися, щоб лобіювати свої інтереси і вимоги перед урядом країни походження або країни проживання. Це може включати вимоги щодо захисту прав та інтересів діаспори, політичні реформи чи встановлення дипломатичних відносин.
2	Участь у виборах	Члени діаспори можуть брати участь у виборчих процесах як у країні походження, так і у країні проживання. Вони можуть обирати своїх представників до парламентів, місцевих рад, а також участь у президентських виборах та референдумах.
3	Фінансова підтримка	Члени діаспори можуть надавати фінансову підтримку політичним партіям, кандидатам або рухам у країні

		походження чи країні проживання. Це може включати пожертвування на кампанії, фінансування політичних проектів або організацію політичних заходів.
4	Створення політичних організацій	Члени діаспори можуть створювати свої власні політичні організації, які спрямовані на захист їхніх прав та інтересів. Ці організації можуть бути спрямовані на розвиток політичної свідомості, організацію політичних акцій та співпрацю з іншими громадськими організаціями.
5	Дипломатична діяльність	Члени діаспори можуть використовувати свої зв'язки та вплив для проведення дипломатичної діяльності, зокрема, для сприяння встановленню або розвитку дипломатичних відносин між країнами.

Модель політичної мобілізації діаспори відображає ситуацію, коли члени діаспори активно взаємодіють із політичними процесами, щоб досягти своїх політичних цілей та інтересів як у країні походження, так і у країні проживання.

5. Модель інтеграції

Модель інтеграції діаспори передбачає процес злиття членів діаспори з суспільством країни, де вони проживають, і вироблення спільної ідентичності.

Таблиця 2.5

Основні риси моделі інтеграції

№	Основні риси	Пояснення
1	Адаптація до нового середовища	Члени діаспори активно займаються процесом адаптації до культурних, соціальних і політичних аспектів країни проживання. Вони навчаються мові, засвоюють місцеві звичаї і традиції, розуміють систему цінностей і правові норми країни.
2	Участь у суспільному житті	Члени діаспори активно взаємодіють з місцевим населенням, беруть участь у громадських заходах, культурних подіях, політичних обговореннях та інших аспектах суспільного життя.

3	Отримання освіти та робота	Члени діаспори здобувають освіту в місцевих школах і вищих навчальних закладах, а також займаються професійною діяльністю в різних галузях економіки країни проживання.
4	Участь у політичному процесі	Члени діаспори можуть брати участь у виборчих процесах і політичних обговореннях у країні проживання, виступати за свої права і інтереси, а також брати участь у формуванні політики країни.
5	Створення нової ідентичності	Члени діаспори поступово формують нову ідентичність, яка поєднує елементи їхньої культури походження з культурою країни проживання. Вони розглядають себе як частину суспільства країни, де вони проживають, і відчують себе повноцінними громадянами цієї країни.

Модель інтеграції діаспори відображає ситуацію, коли члени діаспори активно займаються процесом адаптації до нового середовища і стають активними учасниками суспільного життя країни проживання, зберігаючи при цьому елементи своєї культури та ідентичності.

Висновки до розділу 2

Основні концепції утворення діаспор акцентують увагу на насильницьких переселеннях, війнах, політичних переслідуваннях та економічних чинниках, таких як трудова міграція. Ці фактори створюють умови для формування спільнот мігрантів, які зберігають незалежні ідентичності та структури, що стають діаспорами. Сучасні етнографічні дослідження в Україні підтверджують наявність двох основних концепцій формування етносів, що базуються на автохтонному походженні та генетичних зв'язках з першими мешканцями території.

Роль діаспори в етнополітичних процесах є багатогранною та включає економічний, соціокультурний та суспільно-політичний потенціал. Діаспори сприяють збереженню національної ідентичності, підтримують культурні та

мовні традиції, а також виступають важливим фактором у міжнародних відносинах. Вони виконують роль «мостів» між країнами походження та країнами проживання, сприяючи двостороннім відносинам та формуванню економічних і політичних зв'язків. Важливим аспектом є також впровадження інституційних та структурних механізмів підтримки діаспор, що забезпечують ефективну реалізацію політик стосовно їх інтеграції та підтримки.

Моделі функціонування діаспор відображають різні аспекти їхньої діяльності та взаємодії з країнами походження і проживання. Однією з таких моделей є транснаціональна діаспора, яка підтримує двонаправлені зв'язки з обома країнами, активно бере участь в економічній, політичній та культурній життєдіяльності. Важливим елементом є збереження транснаціональної ідентичності, що включає етнічні, культурні та соціальні аспекти, базовані як на країні походження, так і на країні проживання. Політична активність транснаціональних діаспор охоплює участь у політичних процесах обох країн, що підкреслює їхню важливу роль у міжнародних та внутрішніх політичних контекстах.

РОЗДІЛ 3

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ВИЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНА ТА СЦЕНАРІЙ МАЙБУТНЬОГО

3.1. Визначення глобалізації

Немає жодного наукового дослідження, яке повністю пояснює, що таке глобалізація. Кожен дослідник має своє власне розуміння періодизації цього процесу, його витоків і його наслідків. З накопиченням інформації та знань обсяг невизначеності та нерозуміння зростає.

Оскільки вони вважають глобалізацію просто новим проявом колоніалізму, деякі дослідники думають, що намагатися дати чітке визначення є марним завданням. Інші стверджують, що глобалізація є об'єктивним процесом. Вони наголошують на тому, що нам потрібно зрозуміти її сутність і прояви, щоб розробити ефективні методи використання позитивних аспектів глобалізації та зменшення її поганих наслідків.

Останнім часом з'явилися статті, які критикують сам процес глобалізації, але вважають його причиною світової фінансової кризи. Ми вважаємо, що глобалізацію слід розглядати як важливу частину суспільного розвитку, яка потребує ретельного вивчення, щоб створити ефективну політику.

Сьогодні глобалізація не має чіткого визначення. Це може бути або занадто широким, або занадто узагальненим, описуючи лише певні види суспільної діяльності. Для того, щоб краще зрозуміти глобалізацію, ми повинні розглянути різні підходи вчених до її визначення та спостерігати, як її розуміння розвивалося з часом.

Трофименко М. В. виділяє такі найвпливовіші школи, які займаються глобалістикою:

1. Класична школа (Р. Робертсон, І. Валлерстайн, Д. Хелд, С. Хантінгтон та інші);
2. Школа гіперглобалістів (К. Омає);

3.Школа трансформістів (Е. Гідденс, У. Бек, Д. Розенау, О. Білорус та інші);

4.Школа скептиків (Дж. Томпсон та інші) [15]

Представники класичної школи звертаються до досліджень Роланда Робертсона, який у своїй роботі «Глобалізація: соціальна теорія та глобальна культура» описав глобалізацію як процес перетворення окремого в загальне та загального в загальне. [24]

Гіперглобалісти вважають, що глобалізація сьогодні призведе до нового світового порядку, у якому роль національних держав буде зменшена та їхня легітимність буде обмежена. Вони вважають, що національні уряди поступово перестають контролювати процеси за межами своїх країн.

Найбільш різноманітна школа трансформістів стверджує, що глобалізація є складним, суперечливим і тривалим процесом, на який впливають багато факторів. Вони визнають глобалізацію як фактор, який спричинив суттєві зміни у всіх аспектах розвитку суспільства.

Противники глобалізації вважають, що це лише покращує зв'язки між людьми по всьому світу. Вони вважають, що суверенні держави безпосередньо керують глобалізацією та продовжують відігравати важливу роль на міжнародній арені.

За версією іншого вченого – Яна Шолте, визначення глобалізації можна звести до п'яти ключових напрямків [45]:

1.Глобалізація – інтернаціоналізація, у цьому випадку вона розуміється як зростання міжнародних обмінів і взаємозалежності у відносинах між країнами;

2.Глобалізація – лібералізація, де вона визначається як зняття державних обмежень та створення відкритої світової економіки без кордонів;

3.Глобалізація – універсалізація, розглядається як процес поширення благ, досвіду, культур серед усього людства;

4.Глобалізація – модернізація, трактується як поширення по всьому світу структурних елементів модерну (капіталізму, раціоналізму,

індустріалізму, демократії, бюрократії та ін.), що призводить до знищення існуючих культур і локальної самовизначеності;

5.Глобалізація – детериторизація, призводить до «реконфігурації» географії таким чином, що суспільний простір втрачає територіальні характеристики, тобто скорочуються відстані, стираються кордони, а сам простір перетворюється в єдине ціле.

Французький дослідник Бертран Баді відзначає наявність трьох вимірів глобалізації:

- 1.як історичний процес, що розвивається протягом багатьох сторіч;
- 2.як гомогенізацію світу, життя за єдиними принципами, прихильність єдиним цінностям, прагнення все універсалізувати;
- 3.як визнання зростаючої взаємозалежності, головним наслідком якої є підриг, руйнування національного державного суверенітету під натиском дій нових акторів загальнопланетарної сцени: глобальних фірм, релігійних угруповань, транснаціональних управлінських структур (мереж), які взаємодіють на рівних підставах не тільки між собою, але й з самими державами –традиційними діючими особами міжнародних відносин. [15]

Базуючись на методиці конструювання категоріального апарату економічної науки, розробленій

Старостіною А. та Кравченко В. [16], пропонуємо систематизувати існуючі визначення глобалізації за сутністю явища, тобто його найбільш суттєвою стороною. У відповідності з цим критерієм можна виділити три найсуттєвіші аспекти:

- 1.Глобалізація – явище або феномен;
- 2.Глобалізація – новий етап інтеграції, інтернаціоналізації, лібералізації, модернізації тощо;

Глобалізація – процес.

Аналіз систематизованих визначень глобалізації свідчить про поступове змінення розуміння того, що вона означає. Коли термін «глобалізація» вперше з'явився в науковій літературі на початку 80-х років,

він в основному розглядався як окремий феномен, пов'язаний переважно з економічними аспектами діяльності людства. Однак нові дослідження показали, що глобалізація пов'язана з іншими речами, такими як інтеграція, модернізація та інтернаціоналізація. Таким чином, почалася переоцінка сутності глобалізації. Останнім часом все більше дослідників вважають глобалізацію процесом, який має визначені терміни, але результати якого досі не зрозумілі.

На мою думку, одним із найбільш повних визначень глобалізації є визначення А. Старостіної, вітчизняного вченого, який визначає глобалізацію як об'єктивний процес розмивання кордонів країн у результаті пошуку прибуткових сфер відтворення капіталу у всіх його формах: фінансових, трудових, виробничих та економічних ресурсів. Щоб створити глобальний ринок і світову економічну систему, цей процес призводить до взаємодії, залежності та переплетіння національних економік. [16]

Однак, використовуючи критичний аналіз сучасних визначень глобалізації В. Д. Базилевича [17], слід зазначити деякі упущення. У сучасному світі формування глобального ринку та світової економічної системи залишається відкритим питанням, оскільки взаємодія, взаємозалежність і взаємопереплетіння національних економік є дещо нерівномірними.

Таким чином, ми вважаємо, що глобалізація — це нерівномірний, але всеохоплюючий процес стирання кордонів у всіх сферах життя суспільства. Процес полягає в тому, щоб знайти найкращий спосіб використання продуктивних сил людства. Це призведе до того, що світ перетвориться на відкриту систему взаємозалежностей та зв'язків, які включають інформаційні технології, фінанси, політику та культуру. Незважаючи на те, наскільки спорним є процес формування глобального ринку та світової економічної системи, кінцевим результатом цього процесу може бути створення єдиного господарського порядку в світі.

Для розуміння появи та етапів розвитку глобалізації необхідно визначити її передумови. На основі попередніх досліджень і нових відкриттів можна стверджувати, що глобалізація — це об'єктивний процес розмивання та стирання кордонів у всіх сферах життя суспільства. Це новий етап розвитку людства.

Це пояснюється тим, що попередні процеси розвитку суспільства не мали планетарного масштабу, тоді як глобалізація впливає на кожен аспект життя на планеті. Незважаючи на те, що темпи міжнародної торгівлі та міграції робочої сили можна порівняти з показниками наприкінці 1800-х — початку 1900-х років, вони зазнали суттєвих змін у якісних аспектах. У порівнянні з попередніми епохами, сучасна глобалізація має більший масштаб і більший вплив на суспільство.

Створення та масове поширення швидкодіючої комп'ютерної техніки, оптико-волоконних технологій передачі сигналів, супутникового та мобільного зв'язку, кібернетики, цифрових технологій кодування, нових поколінь телевізійних технологій, портативних електронних пристроїв, глобальної мережі Інтернет тощо є прикладами науково-технологічних передумов. Зміни, які відбулися в системах транспорту та зв'язку, інформаційних і телекомунікаційних секторах, були викликані прогресом у галузі науки та технологій. Безумовно, ситуація також призвела до активного впровадження нових технологій у процесах виробництва, обміну та розподілу. Це стало початком значного зниження витрат на виробництво та створило нові можливості для міжнародного транспортування товарів, послуг, капіталу, робочої сили, ідей та інформації.

Науково-технічний прогрес сприяв переходу більшості розвинутих країн світу від постіндустріального типу розвитку до інформаційного, про що свідчить подвоєння кожні півтора року загального обсягу існуючої інформації у світі за останні 5-10 років.

Передумови розвитку науки і техніки безпосередньо пов'язані із соціально-економічними передумовами. Розвиток телекомунікаційних

технологій призводить до інтенсифікації міжнародних відносин, що, своєю чергою, сприяє уніфікації людських потреб і систем. У результаті товари, вироблені в одній країні, будуть затребувані в інших країнах, незалежно від рівня їхнього розвитку. І навпаки, господарюючим суб'єктам, які шукають шляхи підвищення своєї конкурентоспроможності, необхідно впроваджувати новітні технології для зниження собівартості та підвищення якості готової продукції.

Крім того, щоб вільно використовувати обмежені ресурси, виробники будуть змушені переносити виробництво в інші країни. Передумовами для цього є міжнародний поділ праці, спеціалізація, кооперація, інтернаціоналізація виробництва, активний розвиток міжнародної торгівлі, концентрація і зосередження капіталу. У результаті наприкінці ХХ століття у світі з'явилася велика кількість міжнародних транснаціональних корпорацій. До соціально-економічних передумов глобалізації належить і виникнення нової системи економічних відносин, що склалася після Другої світової війни. По-перше, прийняття долара як єдиної валюти для міжнародних розрахунків, а також підписання низки міжнародних угод про торгівлю, тарифи і вільні економічні зони в Бреттон-Вудсі в 1944 році.

Таким чином, цей підхід може охоплювати багато аспектів глобалізації - від науки і технологій до соціально-економічної сфери, політики, ідеології та культури.

Дійсно, глобалізація впливає на усі сфери життя суспільства і виявляється як об'єктивний процес, що виникає від дії різноманітних передумов. Розуміння цих передумов дозволяє вивчити історичний контекст та динаміку глобалізаційних процесів.

Також важливо враховувати критичні погляди на глобалізацію, які вказують на потенційні загрози, такі як втрата національного суверенітету та нерівномірний розподіл користі між країнами та суспільними групами. Це сприяє більш об'єктивному розумінню та оцінці глобалізаційних явищ.

3.2. Причини та наслідки виникнення глобалізації

Темпи глобалізації стрімко розвинулися в останні два-три десятиліття, що було спричинено дією низки глобальних чинників. Серед них:

- НТП, революція в інформаційних технологіях;
- розвиток міжнародної інфраструктури, нових поколінь транспорту та зв'язку;
- поглиблення міжнародного поділу праці, подальший розвиток інтернаціоналізації виробництва;
- послаблення ролі традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, інтернаціоналізація освіти, культурного простору тощо.

Основними явищами глобалізації є лібералізація торгівлі, фінансові потоки, НТІ, трансформація політичних систем і зростання мобільності населення.

Лібералізація ринку усуває бар'єри між країнами, щоб інтегрувати їх у глобальний ринок. У результаті агресивної лібералізації торгівлі за останні 50 років торговельні бар'єри було знижено майже на 80 %. Основним критерієм лібералізації (відкриття) світового ринку є збільшення частки експорту у ВВП.

Глобалізація фінансової системи пов'язана з фінансовою лібералізацією розвинених країн і відмовою від золотого стандарту. Система плаваючих валютних курсів кардинально змінила принципи функціонування міжнародної фінансової системи. Почалася епоха вільного руху капіталу. Нові інформаційно-комунікаційні технології дозволили проводити одночасні торги практично на всіх світових біржах у режимі реального часу 24 години на добу.

Зростання прямих інвестицій безпосередньо пов'язане зі зростаючою глобалізацією виробничого сектора.

НТП глобалізує світову економіку завдяки розвитку транспорту, зв'язку та інформаційних технологій.

Розвиток транспорту дав змогу значно прискорити та здешевити перевезення товарів і пасажирів і скоротити «економічну відстань» між країнами. Найбільш значні зміни відбулися завдяки авіакомпаніям.

Важливу роль у НТП відіграло швидке впровадження інформаційних технологій, які дали змогу перевозити величезні обсяги інформації в найкоротші терміни і з мінімальними витратами.

Розвиток електронної комерції спростив пошук торговельних партнерів, як оптових, так і роздрібних, для підприємств, що знаходяться в різних частинах світу. Завдяки широкому поширенню інтернету і комунікаційних технологій скандинавські країни, наприклад, практично повністю переорієнтували свої традиційні обробні та машинобудівні галузі на ІТ. Сьогодні у Швеції та Фінляндії працюють дві найбільші у світі компанії з виробництва мобільних телефонів - Ericsson і Nokia, що дало змогу цим країнам посісти третє і п'яте місця в рейтингу найбільш глобалізованих країн світу.

Глобалізація трансформує політичні системи в національному та міжнародному масштабі. Це включає в себе демократизацію політичних систем, заснованих на свободі прав людини, стабільності, відкритості зовнішньому світу і вільних формах конкуренції в більшості розвинених країн. Розвиток засобів масової інформації та технологій впливу на масову свідомість призвів до справжньої інформаційної революції.

Елементи популярної культури, такі як кіно, музика і телебачення, є засобами перебудови свідомості. Перебудову менталітету «за глобалізацію» важко контролювати, оскільки це явище вкоренилося у свідомості всіх поколінь на планеті. Глобалізація стає основою для економічної експансії розвинених країн у нові регіони.

Процес глобалізації справляє певний вплив і на процес управління природними ресурсами. Оскільки країни сильно різняться за обсягом природних ресурсів і ступенем техногенного та антропогенного впливу на

довкілля, необхідний збалансований підхід до формування глобальної системи екологічного регулювання.

Подолання екологічних загроз є частиною економічної політики кожної країни, ефективної інвестиційної підтримки реалізації перспективних екологічних проєктів (розширення заповідних територій, розвиток рекреаційного природокористування, поглиблення комплексності природокористування в економічному циклі), фінансового стимулювання оновлення екологічної інфраструктури, створення конкурентного середовища на ринку дозволів на скидання природних ресурсів і шкідливих речовин.

Деякі розвинені країни намагаються розв'язати свої власні екологічні проблеми за рахунок перенесення екологічно шкідливих виробництв і відходів у менш розвинені країни. Це явище відоме як екологічний неоколоніалізм.

Глобалізація справляє суперечливий вплив як на окремі країни, так і на світову економіку в цілому. З одного боку, він відкриває нові можливості для економічного зростання, але з іншого - створює безпрецедентні загрози та ризики.

Таким чином, глобалізація — це реструктуризація та трансформація світової економіки, що змінює правила гри для всіх учасників, для якої характерним є посилення нерівномірності економічного розвитку, економічна взаємозалежність держав і небувале збільшення можливостей економічного, технологічного та інформаційного впливу на розвиток цивілізації.

Україна посідає 42-ге місце у світі за рівнем глобалізації. У рейтингу враховувалися дані щодо 62 країн світу (це 88% населення земної кулі й понад 91 % світової економіки).

Таблиця 3.1.

Позитивні та негативні наслідки процесу глобалізації

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Прискорення процесу поширення передових технологій, розвитку творчості та нововведень.	Поглиблення нерівності соціально-економічного розвитку країн у глобальних масштабах;

Удосконалення механізму розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання за рахунок розвитку глобальної конкуренції.	Посилення диспропорцій у світовій економіці, зростання розриву між товарними та фінансовими ринками, загрози глобальних криз;
Підвищення якості життя, покращення добробуту родин, розширення можливостей вибору та доступу до нових ідей та знань.	Зростання конфліктів різного характеру та масштабу, створення глобальної мережі злочинного бізнесу, міжнародного тероризму;
Посилення міжнародної координації, зменшення загрози міжнародних конфліктів, локальних війн.	Втрата національної ідентичності, поширення єдиних стандартів на національні культури;
Поширення ідей гуманізму, демократії, захисту громадянських прав та основних свобод людини.	Загострення глобальних проблем

Глобалізація - це складне і багатогранне явище, яке впливає на всі аспекти життя сучасного суспільства. Причини глобалізації можуть бути пов'язані з різними факторами, такими як науково-технічний розвиток, розширення міжнародної торгівлі, політичні та економічні зміни, а також соціальні та культурні зміни. Ці фактори взаємодіють між собою і створюють умови для поглиблення економічних, політичних, соціальних і культурних зв'язків між країнами та регіонами світу.

Наслідки глобалізації також різноманітні. З одного боку, вона стимулює економічне зростання, підтримує технологічний розвиток і відкриває доступ до нових можливостей для бізнесу та споживачів. З іншого боку, глобалізація несе з собою низку викликів, таких як нерівномірний розподіл багатства, загрози навколишньому середовищу, втрата культурної ідентичності та посилення геополітичних конфліктів.

Отже, глобалізація - це явище, яке потребує ретельного аналізу та виваженого підходу до управління. Важливо розуміти як позитивні, так і негативні аспекти цього процесу та розробляти стратегії, спрямовані на максимізацію його переваг і мінімізацію ризиків. Лише тоді глобалізація

може стати рушійною силою сталого та гармонійного розвитку світового співтовариства.

3.3. Сценарії глобалізаційного майбутнього

Твердження про те, що глобалізація передбачає єдиний характер розвитку і спільну перспективу для світової системи, відображає певний ідеалізований погляд на глобалізаційний процес. Насправді глобалізація не є однорідним і монолітним явищем, а має багато різних аспектів і наслідків.

Неоліберальна глобалізація як політичний проект дійсно є агресивною і може відстоювати інтереси окремих країн-лідерів. Як наслідок, вона може надати певним країнам і компаніям перевагу на світовій арені та кинути виклик принципам спільних інтересів і спільних стандартів. Однак це лише один аспект глобалізації, і існує багато інших політичних, економічних та культурних чинників, які впливають на процес глобалізації.

Важливо розрізняти ідеалізовану концепцію глобалізації та її реальність. Хоча передбачається спільний для всіх країн рух до інтеграції та спільного процвітання, реальний світ глобалізації часто характеризується конфліктами та протиріччями, а не універсальною єдністю інтересів.

Ці симптоми розвитку можуть вказувати на деякі проблеми та протиріччя, що виникають у процесі глобалізації. Конфлікти і напруженість у світі можуть загострюватися, коли виникає асиметричний центр напруженості - розвинена країна з великим військовим та економічним потенціалом, який не може бути компенсований іншими регіонами.

За відсутності ефективних транснаціональних механізмів для вирішення таких проблем, такі соціокультурні розбіжності, зокрема, можуть стати джерелом конфліктів і нестабільності. Більше того, якщо неоліберальна політика не враховуватиме соціальні та економічні наслідки своїх рішень, домінування неоліберальної глобалізації може призвести до кризи капіталізму та безладу в економічній системі.

Ці питання потребують комплексного підходу, який би враховував інтереси різних країн і соціальних груп. Необхідно шукати альтернативні шляхи глобального управління, які забезпечать безпеку, стабільність і справедливість для всіх учасників світової системи.

Пост-Вашингтонський консенсус, запропонований Джозефом Стігліцом, відображає більш широке розуміння необхідності регулювання глобальної фінансової системи та участі різних сторін у цьому процесі. Основним принципом цього консенсусу є активне регулювання, яке враховує соціальні та економічні наслідки рішень, а також лібералізацію та приватизацію.

Пост-Вашингтонський консенсус наголошує на необхідності врахування інтересів усіх країн, включаючи бідні та малі країни, а не на підході, який зосереджується лише на інтересах економічних держав. Він також сприяє участі громадянського суспільства у формулюванні та реалізації глобальної економічної політики через неурядові організації.

Цей підхід визнає, що ефективне глобальне економічне управління можливе лише за умови врахування інтересів усіх сторін та забезпечення їхньої участі у прийнятті рішень. Він також заохочує діалог і співпрацю між різними країнами та соціальними групами з метою побудови більш справедливої та стабільної глобальної економічної системи.

На основі суджень науковців можна визначити прогнози глобалізаційного майбутнього у помірно-оптимістичних варіантах:

Таблиця 3.2.

Помірно-оптимістичні прогнози глобалізаційного процесу

№	Сценарії майбутнього
1	Як технологічний і економічний процес, глобальна інтеграція незворотня, її не можна відмінити чи зупинити. Це означає, що процеси глобалізації продовжуватимуться, хоча можливо й не такими стрімкими темпами, як останні 10-15 років. Вплив глобалізації на внутрішній стан втягнутих до неї країн зростатиме, супроводжуючись, зокрема, і негативними ефектами, пов'язаними з проблемами іміграції,

	міжетнічних суперечностей тощо.
2	Економічне підвищення Китаю і низки інших великих держав, загострення міжнародної конкуренції і боротьби за доступ до ресурсів сприятимуть підвищенню ролі регіональних інтеграційних об'єднань, а також, можливо, посиленню протекціоністських чи навіть ізоляціоністських тенденцій як з боку провідних промислових держав, так і інших країн, зацікавлених перш за все у розвитку внутрішнього ринку.
3	Явний і неявний спротив політиці неоліберальної глобалізації на данному історичному етапі посилюватиметься. Мабуть, транснаціональним корпораціям і міжнародним фінансовим організаціям доведеться найближчим часом мати справу з подальшою активізацією протестних рухів як ліводемократичного, так і ультраправого, націоналістичного толку.
4	Західні держави і міжнародні організації змушені будуть більшою мірою враховувати інтереси інших країн, що втягуються в глобалізаційні процеси.
5	У результаті спротиву «культурного середовища», дій супротивників неолібералізму і змін в управлінській політиці корпорацій глобалізаційні процеси більшою мірою набуватимуть форми, що віддзеркалюватиме місцеві особливості, звичаї та традиції. У соціологічній літературі це вже одержало назву «локалізації» чи «глокалізації» (від об'єднання слів «глобалізація» і «локалізація»). Як зазначають дослідники, багатьом корпораціям, фінансовим й інформаційним організаціям доводиться змінювати свої системи управління, максимально використовуючи переваги тієї чи іншої культури і адаптуючись до неї.
6	Глобальна нерівність зберігатиметься, але поступово розширюватиметься коло країн, в межах якого збільшуватиметься різниця за доходами і за доступністю елементарних життєвих благ стабілізується чи стане зменшуватися в результаті більш дієвих заходів зі скорочення бідності та створення для менш розвинених країн можливостей більш ефективного використання технічного прогресу, а також внаслідок завершення демографічного переходу - стабілізації чисельності населення. На міжнародній конференції в Монтеррее (Мексика, березень 2002р.) прийнято рішення збільшити фінансову допомогу на цілі розвитку. Виклик міжнародного тероризму повинен стимулювати багаті країни до подальших кроків у цьому напрямі.
7	Через загрози екологічних катастроф і вичерпання невідновлюваних природних ресурсів збережеться актуальність принципу сталого

	розвитку, більш того, вона буде зростати. Єдина можливість усунути загрозу виживанню людства - це зменшення глобального антропогенного впливу на довкілля до межі, що відповідає регуляційному потенціалу біосфери. Усвідомлення імперативів сталого розвитку і взаємозв'язку між стабільністю і глобалізацією має спонукати промислово розвинуті країни, у їх власних інтересах, прийняти норми і правила, що регулюють і упорядковують функціонування глобальних ринків. Механізм досягнення цілей стійкого розвитку має бути запущений у цьому сторіччі - більше часу людству не дано.
8	Створюючи все більш щільну мережу світових взаємозв'язків і взаємозалежностей суспільств, глобалізація посилить шанси кооперативної системи міжнародної безпеки і стабільності, що спиратиметься на підтримку США, Китаю, Європейського Союзу та інших великих держав. Це дозволить утримувати під контролем конфліктні ситуації і загрози, уникати переростання конфліктів у повномасштабну війну із застосуванням зброї масового ураження. Можна очікувати також становлення більш дієвої інституційної системи управління глобальними процесами - передусім у сфері фінансової діяльності, економічної і екологічної безпеки, боротьби з бідністю, ВІЛом тощо

У довгостроковій перспективі вимальовуються три основні сценарії долі локальних цивілізацій у XXI столітті

Сценарій 1: Науковці часто розглядають глобалізацію як незворотний процес, що впливає на всі аспекти суспільного життя. Наприклад, американський економіст Джозеф Стігліц вважає, що глобалізація сприяє економічному зростанню, але водночас підкреслює необхідність більш справедливого розподілу її вигод [25]. Він наголошує на тому, що хоча глобалізація несе в собі значні можливості для розвитку, вона також створює виклики, пов'язані з нерівністю та соціальною справедливістю.

Європейський соціолог Ульріх Бек зазначає, що глобалізація є одночасно економічним та культурним процесом, який неможливо зупинити. Він описує глобалізацію як «світовий порядок», що змінює національні та локальні ідентичності, приводячи до створення нових форм соціальної

взаємодії [26]. Бек підкреслює, що глобалізація веде до взаємозалежності країн і культур, що сприяє як співпраці, так і конфліктам.

Інший американський дослідник, Томас Фрідман, у своїй книзі «Лексус і олива» стверджує, що глобалізація є процесом, який не можна повернути назад, і що вона забезпечує об'єднання світових ринків та технологій. Він вважає, що цей процес може принести користь усім країнам, але тільки за умови правильної політики та управління [35].

Західні автори загалом погоджуються, що глобалізація матиме глибокий вплив на внутрішній стан втягнутих у неї країн, посилюючи як позитивні, так і негативні ефекти. Наприклад, процеси імміграції та міжетнічних взаємин можуть стати джерелом як збагачення культурного розмаїття, так і конфліктів.

Таким чином, сценарій незворотності глобальної інтеграції підкреслює, що глобалізація продовжуватиметься, хоча й не такими стрімкими темпами, як в останні десятиліття. Вплив глобалізації на країни буде неоднорідним, створюючи як можливості для розвитку, так і виклики для збереження культурної ідентичності та соціальної справедливості.

2 Сценарій Сценарій зіткнення цивілізацій є антиподом і логічним наслідком попереднього сценарію. Незахідні цивілізації дедалі більше усвідомлюють кризу дезінтеграції, витіснення до другого чи третього сорту, перебування на узбіччі історичного прогресу і не просто протистоять, а активно протидіють таким тенденціям, як встановлення однополярного світу, остаточний поділ націй і цивілізацій на багатих і бідних, диктатура єдиної держави. Турбота про долю своїх дітей змушує їх вдаватися до крайніх засобів боротьби, починаючи від міжнародного тероризму і закінчуючи зростаючою загрозою зіткнення цивілізацій.

Найбільш чітко цю перспективу висловив С. Хантінгтон, не заперечує такої можливості і М.М. Моїсеєв. Дійсно, як показали події в Лівані, Югославії та на Північному Кавказі, зіткнення цивілізацій вже відбувається по «розділу цивілізацій». Зростає загроза зіткнення між західною та

ісламською цивілізаціями. Вчені вважають, що сподівання на те, що західна цивілізація є всемогутньою і може перемогти своїх суперників, є марними, як показав гіркий досвід ізраїльсько-палестинського конфлікту. Це означає, що необхідно шукати інші, більш ефективні та перспективні шляхи вирішення цих проблем.

Сценарій 3: Цивілізаційна трансформація і адаптація до реалій 21-го століття є, безумовно, реалістичним і найбільш бажаним сценарієм. Зрозуміло, що просто підтримувати і зберігати відносини цивілізацій третього покоління, які склалися в період індустріалізації, непрактично. У майбутньому зміни неминучі. Важливо визначити напрямки цих змін.

Виявлені тенденції показують, що західна цивілізація поступово розпадається на різні підтипи, а інші регіональні цивілізації активно розвиваються. Це свідчить про різноманітність культурних, соціальних та економічних процесів у світі. Поява північноамериканської цивілізації як потенційного лідера світової системи свідчить про зміну впливових акторів у світовій політиці та економіці.

Розмаїття інших цивілізацій, таких як далекосхідна, індійська та ісламська, підкреслює їхню унікальність і потенціал у світовому розвитку. Акцент на кризі африканських цивілізацій вказує на необхідність звернути увагу на проблеми розвитку в регіоні та їх потенційний вплив на світ в цілому. В цілому, наведений вище аналіз підкреслює складність процесу глобалізації та міжкультурної динаміки, а також їх вплив на розвиток різних цивілізацій.

Насамкінець, розглянуті сценарії майбутнього глобалізації пропонують унікальний погляд на те, як суспільства можуть розвиватися в контексті широкої глобальної взаємозалежності. Зокрема, важливо враховувати розвиток різних регіональних цивілізацій, тенденції трансформації культурних та економічних моделей, а також спільне вирішення глобальних проблем через діалог і партнерство. Розуміння цих сценаріїв майбутнього глобалізації має відображати інклюзивний погляд на глобальні процеси з

урахуванням розмаїття цивілізаційних, культурних та економічних контекстів. Залучення всіх зацікавлених сторін до діалогу та спільних рішень є важливим кроком на шляху до стабільного та справедливого глобального суспільства.

Висновки до розділу 3

Загальноприйнятого визначення глобалізації не існує, оскільки різні дослідники акцентують увагу на різних аспектах, таких як економічна інтеграція, культурна уніфікація та політична взаємозалежність. Одним із найбільш повних визначень є трактування глобалізації як процесу розмивання національних кордонів у пошуках вигідних сфер відтворення капіталу, що призводить до взаємопереплетіння національних економік та створення глобальної економічної системи.

Причини глобалізації включають науково-технічний прогрес, розвиток міжнародної торгівлі, лібералізацію економік, а також політичні та соціальні зміни. Ці фактори сприяють поглибленню економічних, політичних, соціальних та культурних зв'язків між країнами. Науково-технічний прогрес, зокрема революція в інформаційних технологіях, значно полегшив міжнародну комунікацію та співпрацю. Лібералізація торгівлі та фінансових ринків створила умови для вільного руху товарів, послуг та капіталу між країнами, що сприяло економічному зростанню.

Сценарії майбутнього глобалізації є предметом активних дискусій серед дослідників. Деякі сценарії передбачають подальше поглиблення глобалізаційних процесів, що призведе до створення більш інтегрованого та взаємозалежного світу. Інші, навпаки, вказують на можливість регіоналізації та посилення національного протекціонізму, що може зменшити рівень глобальної інтеграції. Незважаючи на розбіжності у прогнозах, більшість дослідників погоджуються, що глобалізація залишатиметься важливим чинником світового розвитку.

РОЗДІЛ 4

ЕТНОС І ДІАСПОРА В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

4.1. Етнос та його ідентичність в умовах глобалізації

Глобалізація має реальний вплив на динаміку і характер змін у соціокультурній сфері та розвиває кризу ідентичності. Це проявляється в тому, що процес глобалізації спонукає людей до переосмислення своєї ідентичності в умовах зростаючої культурної гетерогенності та стандартизації.

Водночас, однак, спостерігається і протилежна тенденція, яка характеризується посиленням етнічної та національної ідентичності. Це характеризується зростанням націоналістичних тенденцій, пробудженням етнічної самосвідомості та зміцненням національної ідентичності. Це може бути пов'язано з негативними наслідками глобалізації, такими як втрата культурної ідентичності, економічна нестабільність і загроза втрати національного суверенітету.

Однак ця зворотна тенденція має і позитивні наслідки. Адже вони відображають природну реакцію на загрозу етнічному та національному культурному розмаїттю та ідентичності в процесі універсалізації та стандартизації. Відновлення ідентичності може стати механізмом збереження і захисту національної культурної спадщини та ідентичності в глобалізованому світі.

У західній філософській традиції початку ХХ століття питання ідентичності має дуже глибоку історію, яка формувалася через соціальні практики та соціальні процеси ідентифікації того часу. Філософи цього періоду аналізували ідентичність крізь призму соціальних, етнічних, політичних і культурних чинників та їхнього впливу на автономію особистості.

Національна ідентичність як соціально-економічне, політичне та правове утворення є динамічним у процесі свого виникнення. Вона

формується під впливом різних історичних, культурних, політичних та економічних чинників. Національна ідентичність ґрунтується на свідомому виборі та усвідомленні людиною своєї приналежності до певної нації та спільних цінностей, які пов'язують членів цієї нації.

Важливо відрізнити національну ідентичність від етнічної приналежності. Якщо етнічна приналежність зазвичай визначається на основі спільних культурних, мовних та історичних характеристик, то національна ідентичність охоплює ширший спектр, включаючи громадянські, політичні та історичні аспекти, і може бути результатом свідомого вибору людини.

О. Гнатюк зазначає, що національна економіка - це «сукупність спільних переконань, позицій і поглядів, вироблених у процесі формування самобутності спільноти і пов'язаних із прийняттям політичних прагнень певної політичної групи та держави».

Поняття «нація» відображає суспільну самосвідомість національної спільноти та її самовизначення через спільне конструювання образу і сутності самосвідомості. В умовах демократичного суспільства розвиток національної ідентичності має бути багатовимірним і відкритим для різних культурних, етнічних та релігійних особливостей.

Однак однобічна національна ідентичність, яка прагне підпорядкувати собі всі інші ідентичності, може призвести до тоталітаризму. У сучасному світі, особливо в мультикультурних суспільствах, створення національної ідентичності, заснованої виключно на етнічній чи релігійній приналежності, може призвести до конфліктів та антагонізму.

Сьогодні питання національної ідентичності розглядається у двох формах: соціально-політична або громадянська ідентичність та етнічна або національна ідентичність. Існує два типи форм, які відображають ці дві форми національної ідентичності.

Перший тип передбачає структурну асиміляцію етнічності та культури меншини, що призводить до готових форм політичного розвитку для номінованої етнічної групи. Другий тип використовує ідеологічні та

організаційні засоби для створення національної ідентичності, яка надає привілеї державі і пригнічує етнічні прагнення етнічної групи.

Тому етнос не повинен обмежуватися етнічними чи релігійними кордонами, а має бути відкритим до розмаїття і визнавати право всіх громадян на самовизначення і самовираження.

У працях представників класичної німецької філософії проблема тотожності буття і мислення розглядається на найвищому рівні. Існуючі психологічні пояснення ідентичності в зарубіжній літературі формуються під впливом таких напрямів, як символічний інтеракціонізм, аналітична психологія та когнітивні підходи. Відомим засновником теорії ідентичності є Ерік Еріксон.

Вперше його ідеї були опубліковані в книзі «Дитинство і суспільство». Він об'єктивно підкреслював тісний зв'язок між людською ідентичністю та соціумом, тобто соціальним оточенням індивіда. На думку вченого, ідентичність є результатом процесу соціалізації особистості, тобто входження людини в суспільство. Еріксон говорив: «Ідентичність - це соціалізована частина Я».

Еріксон не дав прямого визначення поняття «ідентичність». Вчені розуміють цей термін як суб'єктивне відчуття психічної цілісності та тотожності. «Ідентичність не є незмінною, одноразовою чи успадкованою характеристикою людини; скоріше, - стверджував Еріксон, - її природа є процесуальною, динамічною, тобто мінливою». Криза ідентичності - це період переходу від однієї фази життя до іншої, коли формується новий тип ідентичності».

Сучасне філософське мислення про світ перестає бути природною і цілісною системою. Люди - це певні представники одного виду, знайомі з традиціями, життєвими світами та ситуаціями. Загалом, питання ідентичності є важливим і пов'язане з багатьма образами.

Ідентичність - це об'єктивно існуюча структура, яка показує реальні подібності та відмінності індивідів і групових утворень. З одного боку, це

явище, яке фіксує ситуацію на певний момент, з іншого боку, природа ідентичності є змінною.

Питання національної ідентичності, такі як складність та багатовимірність, пов'язані з основними концептуальними та типологічними проблемами в гуманітарних науках сьогодні через неоднозначність пояснення самого терміну «нація». Це ускладнюється ще й тим, що «не існує єдиного алгоритму виникнення і функціонування національних рухів, сучасних держав і національних спільнот, а існуючі норми стали мобільними і перестали «працювати» в умовах глобалізації».

Таким чином, етнічність та її ідентичності відіграють важливу роль у формуванні та розвитку суспільств. Вони визначаються не лише елементами культури та історії, але й спільними цілями, цінностями та ідеалами держави.

Основні елементи національної ідентичності відображають її сутність. Національна ідентичність допомагає людям усвідомити свою приналежність до певної нації, зрозуміти історію та культуру цієї нації. Національне самовизначення передбачає свідомий вибір особистої ідентичності та активне просування національних цінностей. Традиційна культура є невід'ємною частиною національної ідентичності, передається з покоління в покоління і є важливим елементом національної спадщини.

Однак процес глобалізації може викликати протиріччя у розвитку національної ідентичності. З одного боку, він уможлиблює взаємодію з міжнародною спільнотою та розширює можливості для обміну культурними цінностями. З іншого боку, він може зазнавати впливу глобальних стандартів і культурної гомогенізації, що може загрожувати збереженню традиційних культур і мов.

Для збереження національної ідентичності важливо дотримуватися балансу між відкритістю до різних культур і збереженням власних традицій. Цього можна досягти шляхом сприяння культурним обмінам, підтримки мов і традицій, а також створення програм та ініціатив, спрямованих на просування і збереження культурного розмаїття.

4.2. Міграція та формування етнічних спільнот в контексті глобалізації

В умовах глобалізації світової економіки міжнародна міграція досягла безпрецедентних масштабів. Міграція є одним із найважливіших чинників людського розвитку, що призводить до кардинальних економічних, політичних і соціальних змін. Вплив міграції на соціальні трансформації став предметом уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників.

У науковій сфері розглядаються деякі важливі соціальні результати міжнародної міграції в епоху глобалізації, а саме виникнення нових соціальних явищ або наповнення явищ, що існували раніше, новим змістом.

По-перше, варто зазначити, що міграційні потоки, оскільки до них залучено населення практично всіх країн і регіонів, є не лише масштабними, а й етнічно, релігійно та культурно різноманітними, що значно посилилося останніми роками. Тому найбільш очевидним наслідком інтенсифікації міжнародної міграції є диверсифікація етнічного складу населення більшості країн, особливо розвинених.

Міграція призводить до безпосередньої взаємодії різних етнічних і культурних груп, створюючи серйозні проблеми як для мігрантів, так і для приймаючих суспільств. Для багатьох країн, зокрема й для України, культурне розмаїття населення - явище нове.

В абсолютних цифрах найбільша кількість іммігрантів, тобто людей, які народилися в інших країнах, проживає у США (39 мільйонів), що становить 13% населення. У Канаді, Австралії та Новій Зеландії, де імміграція традиційно висока, кількість іммігрантів менша (6,2 млн, 5 млн і 900 000 відповідно), але їхня частка в населенні вища.

За останнє десятиліття кількість іммігрантів у США збільшилася на 40 % (27,7 млн 1996 року), а в Канаді - на 26 % (4,9 млн 1996 року). Серед європейських країн найбільша частка іммігрантів припадає на Люксембург і

Швейцарію, де вони становлять понад третину і майже чверть населення відповідно.

Більшість із них - громадяни інших європейських країн. В Ірландії, Австрії, Німеччині, Швеції, Бельгії, Іспанії, Нідерландах, Греції та Великій Британії частка іммігрантів перевищує 10 %.

Словаччина і Чехія мають найвищу частку іммігрантів серед країн Центральної Європи (5,6 % і 5,5 % відповідно), що пояснюється спадщиною унітарних держав. Водночас кількість іммігрантів з інших країн у цих державах постійно зростає.

Етнічний склад іммігрантів у тій чи іншій країні визначається насамперед історичними зв'язками, колоніальним минулим і практикою найму іноземної робочої сили. Так, у Німеччині та Австрії переважають мігранти з країн Центральної Європи, колишньої Югославії та Туреччини.

У Франції найбільше мігрантів із Північної Африки. У Великій Британії важливими регіонами походження є Індія та Пакистан.

Інтенсифікація та диверсифікація міграційних потоків останніми роками призвела до появи етнічних громад мігрантів, що походять із країн, які раніше практично не були пов'язані з країною призначення. Наприклад, у Португалії сформувалися великі українські громади, а в Ірландії та Великій Британії - польські.

Варто нагадати, що значна частина сучасної міграції має тимчасовий або ротаційний характер. Таким чином, кількість людей, які в якийсь період свого життя жили (працювали, навчалися) в іншій країні та набули міжкультурних характеристик, набагато більша, ніж кількість людей, які живуть нині в країні, відмінній від країни їхнього народження.

В умовах масового припливу іноземців з різними ідеями, традиціями, мовами тощо стає дедалі важче забезпечити гармонійний розвиток суспільства. Місцеве населення країн, що приймають мігрантів, сприймаючи їх як «інших», часто ставиться до них із підозрою, принаймні в перший час після їхнього прибуття. З мігрантами асоціюється безліч загроз, починаючи

від втрати національної ідентичності і закінчуючи тероризмом. Ці почуття використовуються правоекстремістськими політичними силами.

Дослідження, проведені в усьому світі, підтверджують, що зростання етнічного розмаїття негативно позначається на національній згуртованості й послаблює соціальні зв'язки, що скріплюють суспільство. Це проявляється у вигляді зниження довіри населення до влади та ЗМІ, обмеження комунікації в населених пунктах, виникнення підозрілості по відношенню до інших і, в крайніх випадках, конфліктів. [18]

Водночас серйозні дослідники неодноразово наголошують, що конфліктні ситуації, навіть безпосередньо пов'язані з мігрантськими спільнотами, мають соціальний, а не етнічний характер. Тому шляхи їх розв'язання слід шукати в соціальній взаємодії різних верств суспільства, а не в міжетнічних відносинах.

Зокрема, говорячи про події, що відбулися восени 2005 року під Парижем, французька авторка ставить їх в один історичний ряд із подіями 1789, 1848, 1870 і 1968 років, тобто найбільшими соціальними потрясіннями, які пережила Франція, і відносить рух молодих іммігрантів не до етнічних, а до соціально-політичних вимог. Вони підкреслюють, що вони були спричинені соціальними та політичними, а не етнічними вимогами.

Аналогічним чином інші дослідники стверджують, що в науковій літературі, присвяченій соціальним змінам, спричиненим міграцією, основна увага зазвичай приділяється тому, наскільки добре приймаюче суспільство інтегрує (асимілює) мігрантів, інакше кажучи, наскільки сильно приїзд іноземців впливає на мережу місцевих соціальних зв'язків і нагромаджений соціальний капітал.

Однак міграція не тільки «руйнує давно сформовані системи панування», а й трансформує соціальні, економічні та управлінські структури країни, що приймає, створюючи «капітал розмаїття», тобто здатність соціальної системи відкрито приймати й інкорпорувати багато нових груп,

включно з мігрантами, що є стійким розвитком в умовах глобалізації ключем до розвитку і надзвичайно цінним інноваційним ресурсом [19].

Транснаціоналізм є важливим феноменом сучасного світу, що впливає на формування соціальних просторів і створює нові типи соціальних зв'язків за межами кордонів. Цей процес породжується значною міжнародною міграцією та глобалізацією.

Транснаціональні зв'язки виникають між людьми, які формально належать до різних національних спільнот, але мають сильні та стійкі соціальні взаємодії. Ці зв'язки ґрунтуються на спільній культурі, мові, релігії, етнічній приналежності, родинних зв'язках або спільних інтересах і цілях.

Транснаціональні підходи важливі для розуміння сучасних соціальних і культурних процесів, оскільки вони проливають світло на складні взаємодії між різними групами в усьому світі та можуть впливати на створення нових ідентичностей і соціальних мереж.

На відміну від колишніх часів, коли міграція була пов'язана з переїздом на постійне місце проживання, революція в галузі транспорту і комунікацій уможливила працювати в одній країні, мати дім і сім'ю в іншій, постійно переміщаючись між ними. Навіть якщо вони переїжджають за кордон на постійне місце проживання, сучасні засоби комунікації дають змогу мігрантам підтримувати тісний і постійний зв'язок із батьківщиною. У результаті люди, які фізично перебувають в одній країні, дедалі частіше ідентифікують себе з іншою країною або однаковою мірою пов'язані з обома чи кількома країнами.

З одного боку, транснаціональний соціальний простір є продуктом масової міжнародної міграції, яка, з іншого боку, взаємодіє з кількістю і характером. Це пояснюється тим, що технологічний потенціал і недорогі транспортні та комунікаційні послуги дали змогу мігрантам підтримувати постійний контакт і часто відвідувати свої родини.

Така ситуація, поряд із певним ступенем свободи пересування, що простежується в багатьох двосторонніх і багатосторонніх угодах між

державами, призвела до зростання поширеності циркулярної міграції, тобто мігрантів, які постійно переміщуються між двома або більше державами, а не осідають на постійне місце проживання.

Циркулярна модель міжнародної міграції дає змогу людям максимізувати свої доходи в країнах із вищими доходами, споживаючи у своїй рідній країні, де вартість життя зазвичай нижча, зберігаючи родинні й інші соціальні зв'язки та уникаючи хворобливого й тривалого процесу знайомства з іноземною мовою та культурою.

Водночас це означає, що набагато менше мігрантів хочуть возз'єднати свої сім'ї за кордоном, ніж у попередні періоди, що було одним з основних чинників зростання міграції в розвинені країни в минулому. Таким чином, створення транснаціональних соціальних просторів призводить до скорочення частки мігрантів, які переселилися, через поширення циркулярної міграції.

Таким чином, під час формування міграційної політики та для максимального використання позитивного потенціалу міжнародної міграції необхідно вивчати й ураховувати соціальні зміни, спричинені переміщенням населення, і зарубіжний досвід державного регулювання за умов різноманіття. Зокрема, визнання міграції як структурного елемента суспільного розвитку має супроводжуватися розвитком відповідної правової системи. Необхідно створити інфраструктуру для управління міграцією та спеціалізовану міграційну бюрократію, що діє як на центральному, так і на місцевому рівнях.

Важливим завданням міграційної політики є забезпечення прав мігрантів і запобігання дискримінації на всіх етапах міграційного процесу - виїзду, еміграції та поселення.

Що стосується іноземної імміграції, то в центрі уваги уряду має бути політика інтеграції. Недостатньо розуміти цю політику у вузьких рамках облаштування новоприбулих, забезпечення доступу до ринку праці та житла, соціального страхування та освіти.

Необхідно брати до уваги такі ключові питання соціального розвитку, як еволюція національної ідентичності, громадянська та політична участь. Цілеспрямовані дії держави відіграють важливу роль у процесі інтеграції. Бездіяльність держави призводить до маргіналізації та ізоляції груп мігрантів, з одного боку, і провокує расизм і ксенофобію серед місцевого населення, з іншого.

Для гармонізації стосунків між мігрантами та корінними народами необхідно формувати сприятливу громадську думку через систему освіти та ЗМІ, а також сприяти формуванню ставлення, за якого міграційні рухи розглядаються не як загроза, а як нова можливість збагатити суспільство.

З іншого боку, держава зацікавлена в розбудові міцних і систематичних зв'язків із діаспорою та виробленні активної політики щодо неї. Громади співвітчизників за кордоном мають розглядатися не тільки як організації, що захищають мовні та культурні традиції, а й як центри, що володіють необхідним потенціалом для встановлення важливих для України міжнародних контактів. Однак головне завдання діаспоральної політики - стимулювати мігрантів до повернення на батьківщину і максимального використання їхнього соціального, інвестиційного, трудового та інтелектуального потенціалу на благо України.

4.3. Глобальні виклики для етнічних груп і діаспор

Глобалізаційні процеси мають значний вплив на традиції та культурні практики етнічних груп. Одним з основних викликів є культурна асиміляція, яка спричиняє втрату унікальних традицій, мови та звичаїв. Дослідження показують, що інтеграція в глобальну економіку часто сприяє змішуванню культур, знижуючи значущість етнічних ідентичностей. Згідно з дослідженням С. Озер і С. Шварц, глобалізація створює умови для інтенсивних міжкультурних взаємодій, що може призвести до соціальної ізоляції та втрати національної ідентичності. Це стає особливо помітним,

коли молоді покоління більше використовують мову та культурні практики домінуючих культур, залишаючи рідні традиції на задньому плані [42].

Проблеми збереження мовної та культурної ідентичності стають особливо актуальними в умовах глобалізації. Мова є основним носієм культурної ідентичності, і її втрата може призвести до деградації культурних традицій. За даними дослідження М. Естебан-Гітарт і І. Віла, процес міграції сприяє формуванню нових форм ідентичності, що вимагає збереження певних зв'язків з рідним суспільством, одночасно адаптуючи елементи нової культури. Це включає в себе розвиток багатокультурної та багатомовної ідентичності, що дозволяє зберегти культурну спадщину [30].

Проте, є приклади успішного збереження культурної спадщини діаспорами. Деякі етнічні громади знаходять ефективні способи підтримки та розвитку своєї культурної ідентичності навіть в умовах глобалізації. Наприклад, дослідження М. Бобоуїк та інші показує, що етнокультурне розмаїття серед близьких контактів сприяє зміцненню глобальної ідентичності, що допомагає зберегти культурні традиції. Цей феномен підтверджує, що активне використання культурних елементів та інтеграція в нову культуру може сприяти збереженню рідної культурної ідентичності [28].

Комплекс викликів та можливостей показує, що збереження культурної ідентичності в умовах глобалізації вимагає комплексного підходу, що включає як традиційні методи, так і сучасні технології та стратегії підтримки.

Вплив глобальної економіки на етнічні діаспори є значущим і багатограним. Глобалізація створює як нові можливості, так і виклики для етнічних діаспор, зокрема в питаннях економічної інтеграції та розвитку. Однією з головних проблем є економічна нерівність, яка часто виникає через дискримінацію та соціальну ізоляцію. Дослідження Д. Фоссаті показують, що етнічні діаспори часто стикаються з упередженнями, що обмежує їхні можливості для економічної інтеграції та розвитку. Етнічні меншини, будучи підприємцями, можуть мати значні труднощі в доступі до фінансових

ресурсів і ринків, що негативно впливає на їхній внесок у міжнародну економічну інтеграцію [31].

Проте, роль етнічних підприємців та бізнесів у глобалізованому світі залишається важливою. Діаспори можуть сприяти економічному розвитку своїх країн походження завдяки транскордонним мережам та культурним зв'язкам. За даними Дж. Шмутцлер, В. Андонова та Дж. Перез-Лопез, діаспори стимулюють підприємницьку діяльність, надаючи місцевим підприємцям соціальний і людський капітал. Ці ресурси дозволяють створювати нові бізнес-можливості та сприяють розвитку підприємницьких екосистем у країнах походження [44].

Однак, економічна нерівність та проблеми інтеграції на ринку праці залишаються значними викликами. Глобалізація може посилювати економічні диспропорції, особливо серед тих, хто не має доступу до необхідних ресурсів або стикається з системною дискримінацією. Важливим аспектом є розробка політик, які спрямовані на підтримку економічної інтеграції етнічних меншин і зниження бар'єрів для їхньої участі в економічному житті. Як зазначає Г. Рапопорт, діаспори можуть мати великий вплив на культурну та економічну інтеграцію своїх країн походження в глобальну економіку, проте для цього необхідна підтримка з боку урядів та міжнародних організацій [43].

Вплив глобальної економіки на етнічні діаспори є двояким: з одного боку, створюються нові можливості для економічного розвитку та підприємництва, з іншого боку, існують значні виклики, пов'язані з економічною нерівністю та інтеграцією на ринку праці. Для максимального використання потенціалу діаспор необхідно розробляти та впроваджувати ефективні політики, що сприяють їхній економічній інтеграції та підтримці підприємницької діяльності.

Проблеми політичного представництва та участі етнічних груп у політичному житті країн проживання є одними з ключових викликів для етнічних діаспор. Невизнання та недопредставленість у політичних структурах часто веде до маргіналізації та обмежених можливостей для

участі в прийнятті рішень. Дослідження Ф. Адамсон показують, що етнічні діаспори можуть стикатися з упередженнями та дискримінацією, що обмежує їхню політичну активність і вплив. Політична мобілізація діаспор часто зустрічає опір з боку як приймаючих держав, так і країн походження, що створює додаткові бар'єри для їх участі у політичному житті [27].

Вплив політичної нестабільності та конфліктів на етнічні діаспори є значним. Політична нестабільність в країнах походження часто веде до масової міграції, створюючи нові діаспорні громади в різних країнах. Політичні конфлікти також можуть призводити до загострення внутрішніх напружень серед діаспор, коли різні фракції борються за вплив і контроль. Це може погіршувати соціальну інтеграцію діаспор у приймаючих країнах і підсилювати напруженість у місцевих громадах.

Виклики, пов'язані з дискримінацією та ксенофобією, також є серйозною проблемою для етнічних діаспор. Соціальна ізоляція та упередження можуть значно ускладнити доступ до ресурсів, освіти та роботи. Т. Лойнс відзначає, що дискримінація за етнічним або релігійним принципом може значно вплинути на соціально-економічне становище діаспор, обмежуючи їхні можливості для розвитку та інтеграції. Крім того, політичні партії та рухи, що пропагують ксенофобські ідеї, можуть використовувати етнічні діаспори як об'єкт для мобілізації підтримки, що лише посилює їхнє маргінальне становище [40].

Соціально-політичні виклики для етнічних діаспор включають проблеми політичного представництва, вплив політичної нестабільності та конфліктів, а також дискримінацію та ксенофобію. Ці фактори суттєво ускладнюють процес інтеграції та розвитку діаспор, вимагаючи комплексного підходу для їх вирішення, що включає зміни в політиці, освіті та суспільних відносинах.

Конфлікти між етнічними групами та місцевим населенням у контексті глобалізації часто стають результатом культурних непорозумінь і соціальних напружень. Глобалізація, з її посиленою міграцією та культурним

змішуванням, може призводити до зіткнень між різними етнічними групами. Дослідження С. Кляйнкі та Е. Авчу показують, що культурні відмінності та історичні стереотипи можуть призводити до конфліктів, особливо у випадках, коли місцеві громади відчують загрозу з боку новоприбулих етнічних груп. Такі конфлікти часто посилюються через економічну конкуренцію та боротьбу за ресурси, що підсилює міжкультурні напруження [37].

Роль медіа у формуванні міжкультурних взаємодій та стереотипів є надзвичайно значущою. Медіа можуть як сприяти міжкультурному діалогу, так і підсилювати негативні стереотипи та упередження. А. Ландо зазначає, що медіа мають подвійну роль у конфліктах: з одного боку, вони можуть сприяти порозумінню та діалогу, з іншого боку, вони можуть підсилювати упередження та негативні стереотипи, які призводять до міжетнічних конфліктів. Аналіз медіа-контенту показує, що часто медіа зосереджуються на негативних аспектах міграції, що сприяє формуванню негативного образу іммігрантів у суспільстві [39].

Успішні приклади міжкультурної інтеграції та співіснування демонструють можливість гармонійного співіснування різних культур в умовах глобалізації. Дж. Кім та Дж. Гонг показали, що через ефективне використання медіа-контенту, такого як фільми та інші форми мистецтва, можна сприяти взаєморозумінню та толерантності між різними етнічними групами. Успішні стратегії міжкультурного діалогу та освітні програми, що включають медіа-літературу, можуть значно покращити взаємодію між різними етнічними групами та сприяти гармонійному співіснуванню [36].

Таким чином, міжкультурні конфлікти та взаємодія є складним і багатогранним питанням, що потребує комплексного підходу для вирішення. Використання медіа як інструменту для просування міжкультурного діалогу, а також впровадження програм з етнічної толерантності, можуть значно сприяти зменшенню напруженості та створенню гармонійного мультикультурного суспільства.

Висновки до розділу 4

Під впливом глобалізаційних процесів етнос та його ідентичність зазнають суттєвих змін, що виражається в одночасному посиленні націоналістичних тенденцій та пробудженні етнічної самосвідомості. Глобалізація спричиняє кризу ідентичності через зростання культурної гетерогенності та стандартизації, однак спостерігається також і протилежна тенденція до збереження національної культурної спадщини як реакція на загрозу втрати культурної ідентичності.

Міграція в умовах глобалізації досягла безпрецедентних масштабів, що сприяє формуванню нових етнічних спільнот та трансформації існуючих. Міжнародна міграція стає важливим чинником людського розвитку, впливаючи на економічні, політичні та соціальні зміни. Важливо зазначити, що глобалізаційні процеси створюють нові можливості для етнічних діаспор, дозволяючи їм зберігати свою культурну ідентичність та взаємодіяти з країнами походження і проживання.

Однак глобалізація також приносить значні виклики для етнічних груп і діаспор. Вони стикаються з проблемами збереження своєї культурної ідентичності та інтеграції в нові суспільства. Зростання міграційних потоків і міжкультурного обміну ставить під сумнів традиційні уявлення про етнічну ідентичність та діаспоральні структури. Крім того, конфлікти інтересів між мігрантами та місцевим населенням можуть виникати через економічну конкуренцію та культурні відмінності.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та поставленим завдання дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Дослідження джерельної бази етнічної діаспори на прикладі України показало, що історичні документи, археологічні матеріали та етнографічні дані відіграють ключову роль у вивченні процесів формування та розвитку етнічних діаспор. Історичні події, такі як міграційні хвилі, війни та політичні переслідування, є основними чинниками, що спричиняли утворення діаспорних спільнот. Зокрема, значущість історичних джерел підтверджується численними дослідженнями, які розглядають вплив соціально-економічних та етнополітичних умов на трансформацію діаспорних культур. Важливим елементом джерельної бази є також археологічні знахідки, які надають додаткову інформацію про культурні та соціальні аспекти життя діаспор.

На основі аналізу наукової літератури, що охоплює широке коло досліджень з різних аспектів діаспорних студій, було виявлено, що значна частина робіт присвячена питанням збереження культурної ідентичності, соціальної інтеграції та економічної діяльності етнічних груп. В Україні, наукові дослідження часто фокусуються на вивченні української діаспори, її історичному розвитку та ролі у збереженні національної ідентичності.

2. Аналіз методів, що використовуються у дослідженнях етнічної діаспори та глобалізаційних процесів, показав важливість різноманітних підходів, які забезпечують комплексне розуміння цих явищ. Основним методом дослідження є етнографічний підхід, що включає польові дослідження, інтерв'ювання та спостереження. Цей метод дозволяє глибоко вивчити культурні практики, соціальні взаємодії та ідентичність етнічних діаспор.

Антропологічні методи також є ключовими для розуміння повсякденного життя та культурної адаптації етнічних спільнот.

Використання антропологічного аналізу допомагає виявити деталі соціальної структури, ролі традицій та звичаїв у збереженні етнічної ідентичності. Ці методи часто доповнюються соціологічними опитуваннями, які надають кількісні дані про соціальні та економічні аспекти життя діаспор, включаючи рівень інтеграції та відносини з приймаючими суспільствами.

Демографічний аналіз є ще одним важливим методом, що дозволяє оцінити чисельність, розподіл та соціально-економічний стан діаспорних спільнот. Використання демографічних даних забезпечує розуміння міграційних трендів, структурних змін та соціальної мобільності всередині діаспор.

Історичний підхід дозволяє досліджувати виникнення та розвиток етнічних діаспор у контексті соціально-економічних і політичних змін. Аналіз історичних документів, археологічних матеріалів та міграційних хвиль надає змогу реконструювати процеси формування діаспор, їх взаємодії з країнами походження та проживання.

Комплексний підхід до аналізу етнічних діаспор та глобалізаційних процесів, що включає етнографічні, антропологічні, соціологічні, демографічні та історичні методи, дозволяє глибоко розуміти ці явища.

3. Основні концепції утворення етнополітичного феномену діаспори включають історичні, економічні та соціальні фактори, що спричиняли міграційні процеси. Насильницьке виселення, війни, евакуації, втеча від політичних переслідувань та економічні труднощі були головними причинами формування діаспор.

Однією з важливих концепцій є теорія автохтонного походження, яка акцентує увагу на глибоких генетичних зв'язках етнічних груп з їхніми первісними територіями. Ця теорія підтримує ідею про те, що етнічні групи мають спільні фізичні та культурні характеристики, які формувалися на основі географічних і соціальних умов. Інша концепція, трипільсько-арійська, передбачає, що етнічні корені українців походять від ранніх аграрних спільнот, що населяли територію сучасної України тисячі років тому.

Ранньосередньовічна концепція стверджує, що українці як етнічна група сформувалися в період феодальної роздробленості Київської Русі. Ця концепція наголошує на важливості історичних подій, що вплинули на розвиток етнічних груп та їхніх культурних ідентичностей. Азійська концепція, розроблена О. Прицаком, стверджує, що східні слов'яни мають змішане походження, включаючи впливи сарматських, скіфських, тюркських і кавказьких племен.

Міграційна концепція підкреслює, що постійні хвилі міграції суттєво вплинули на етнічну ситуацію в Україні, створюючи нові поліетнічні суспільства. Ця концепція підтримує ідею про те, що слов'яни не завжди населяли сучасні українські території, а мігрували туди з інших регіонів.

Загалом, дослідження показало, що різні концепції етнополітичного феномену діаспори базуються на схожій доказовій базі, включаючи дані літературних джерел, археології, лінгвістики та антропології. Проте, особливості матеріальної бази для вивчення українського етногенезу, вплив політичних та ідеологічних чинників, недостатня увага до теоретичних засад етнографії та українознавства залишають значний простір для подальших досліджень.

4. Дослідження ролі діаспори в етнополітичних процесах виявило, що діаспори відіграють важливу і багатогранну роль у сучасному глобалізованому світі. В умовах глобалізації етнічні діаспори стають активними учасниками міжнародних відносин, маючи значний вплив на політичні, економічні та культурні процеси як у країнах походження, так і в країнах проживання. Діаспори сприяють збереженню національної ідентичності, підтримують культурні та мовні традиції, виступають важливим фактором у міжнародних відносинах, виконуючи роль «мостів» між країнами.

Етнічні діаспори мають значний вплив на приймаючі країни, змінюючи їхню демографічну структуру, етнічний і релігійний склад, а також соціальні норми. Вони часто виступають носіями інших культурних цінностей, що

впливають на суспільства, де вони проживають. Діаспори можуть активно лобіювати свої інтереси, впливаючи на політику країн проживання, і тим самим формуючи сприятливі умови для своїх етнічних груп. Наприклад, великі транснаціональні діаспори, володіючи значними фінансовими ресурсами, активно підтримують політичні та економічні інтереси країн походження через різні форми лобіювання та дипломатії.

Діаспори також сприяють економічному розвитку як країн походження, так і країн проживання. Грошові перекази, інвестиції та інші форми економічної діяльності діаспор можуть мати значний вплив на економіку обох країн. Діаспори створюють транснаціональні економічні мережі, що сприяють економічному зростанню та розвитку, полегшуючи міжнародну торгівлю та інвестиції. Важливим аспектом є також створення культурних центрів та організацій, які сприяють збереженню етнічної ідентичності та підтримують культурні зв'язки між країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ

1. Козак, Д. Н., Орлов, Р. С., Смирнов, С. В., Отрощенко, В. В., & Толочко, П. П. (Ред.). (2001). Історія культури давнього населення України (Т. 1). Наукова думка. (Серія «Історія української культури»).
2. Закович, М. М. (Ред.). (2004). Культурологія. Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. Знання.
3. Попович, М. В. (2001). Нарис історії культури України. АртЕк.
4. Шейко, В. М., & Богуцький, Ю. П. (2005). Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ — початок ХХІ ст.): монографія. Генеза.
5. Калакура, Я. С., Войцеховська, І. Н., Павленко, С. Ф., [та ін.]. (2002). Історичне джерелознавство: підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Либідь.
6. Ключковська, І. (2007). До питання про стратегію розвитку стосунків України та діаспори. У І. Пасічник, Л. Винар, & А. Атаманенко (Ред.), Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. Вип. 9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» (С. 52-57). Національний університет «Острозька академія».
7. Божук, Л. (2009). Опіка сучасної української держави українським шкільництвом за кордоном. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка (Українознавство), (13), 39-41.
8. Макар, Ю. (2007). Діаспора як явище і питання співпраці українців світу. У І. Пасічник, Л. Винар, & А. Атаманенко (Ред.), Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. Вип. 9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» (С. 16-18). Національний університет «Острозька академія».

9. Білявська, О. С. (2009). Українська діаспора: перспективи співробітництва. Сторінки історії: збірник наукових праць, (29), 255-260. ІВЦ «Видавництво «Політехніка».
- 10.Самойлов, О. Ф. (2011). Місце України у світових глобальних процесах. Проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць, (2), 215-219.
- 11.Бокань, В., & Польовий, Л. (2002). Історія культури України. Київ. Фігурний, Ю. (2010). Основні версії походження українського етносу: фаховий українознавчий аналіз. Українознавство, (3), 178-185.
- 12.Дослідження трипільської цивілізації у науковій спадщині археолога Вікентія Хвойки (2006). (Ч. 1: Переклади наукових праць та коментарі; Ч. 2: Матеріали і дослідження). Київ.
- 13.Пастернак, Я. (1961). Археологія України. Первісна, давня та середня історія України за археологічними джерелами. Торонто.
- 14.Монолатій, І. С. (n.d.). Діаспора як фактор політики у сучасному світі.
- 15.Балабанов, К. В. (Ред.). (2012). Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: збірник матеріалів Другої Інтернет-конференції (16 берез. 2012 р.). Маріуполь.
- 16.Старостіна, А., & Кравченко, В. (2011). Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик»). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (128), 5-10.
- 17.Базилевич, В. Д. (Ред.). (2007). Економічна теорія: Політекономія (6-те вид., перероб. і доп.). Знання-Прес.
- 18.Lloyd, J. (2006, October 8). Study Paints Bleak Picture of Ethnic Diversity. Financial Times.
- 19.Рубл, Б. (2007). Капітал розмаїтості: транснаціональні мігранти в Монреалі, Вашингтоні та Києві. Критика.

- 20.Schlee, G. (2004). Taking Sides and Constructing Identities: Reflections on Conflict Theory. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 10(1), 135–156.
- 21.Esteban, J., & Ray, D. (2011). A Model of Ethnic Conflict. *Journal of the European Economic Association*, 9(3), 496–521.
- 22.Likarchuk, N. (2020). Favoritism as a Manifestation of Corruption and Managerial Incompetence. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*, 11(1), 17–22.
- 23.Mack, A. (2002). Civil War: Academic Research and the Policy Community. *Journal of Peace Research*, 39 (5), 515–525.
- 24.Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. Sage Publications Ltd.
- 25.Rodrik, D. (1997). Has Globalization Gone Too Far? *California Management Review*, 39, 29-53.
- 26.Chase-Dunn, C., Kawann, Y., & Brewer, B. (2000). Trade Globalization since 1795: Waves of Integration in the World-System. *American Sociological Review*, 65, 77-95.
- 27.Adamson, F. (2019). Non-state authoritarianism and diaspora politics. *Global Networks*.
- 28.Bobowik, M., Benet-Martínez, V., & Repke, L. (2021). Ethnocultural diversity of immigrants' personal social networks, bicultural identity integration and global identification.. *International journal of psychology : Journal international de psychologie*.
- 29.Chaudhuri, S. (2015). Tracing the New Indian Diaspora. *Transnational Literature*, 7, 1.
- 30.Esteban-Guitart, M., & Vila, I. (2015). The voices of newcomers. A qualitative analysis of the construction of transnational identity. *Psychosocial Intervention*, 24, 17-25.

- 31.Fossati, D. (2018). Embedded diasporas: ethnic prejudice, transnational networks and foreign investment. *Review of International Political Economy*, 26, 134 - 157.
- 32.Harris, J. (2020). Imazighen of France; articulations of an indigenous diaspora. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48, 2115 - 2130.
- 33.Howard, J. (2019). An Ethnographic Approach to African Diaspora Archaeology: The Bocas Way. *Transforming Anthropology*, 27, 133 - 148.
- 34.James, M. (2016). Diaspora as an Ethnographic Method. *Young*, 24, 222 - 237.
- 35.Kali, R., & Reyes, J. (2006). The architecture of globalization: a network approach to international economic integration. *Journal of International Business Studies*, 38, 595-620.
- 36.Kim, J., & Hong, J. (2015). Intercultural Dialogue in the Media: Focused on (Welcome to South). , 10, 115-124.
- 37.Kleinke, S., & Avcu, E. (2017). Public discourse beyond the mainstream media: Intercultural conflict in socio-political discussion fora. *Discourse, Context and Media*, 19, 49-57.
- 38.Kurvet-Käosaar, L., & Ojamaa, T. (2020). Towards New Methodologies in Migration and Diaspora Studies: An Introduction. *Folklore-electronic Journal of Folklore*, 79, 7-30.
- 39.Lando, A. (2015). Impact of Communication and the Media on Ethnic Conflict. .
- 40.Lyons, T. (2017). Diasporas and Politics. *Political Science*.
- 41.Nishimura, Y. (2023). Museum “Diaspora” Collections for Archaeological Research: Edo-Period Shogun Family’s Funerary Lanterns Outside Japan. *Journal of Field Archaeology*, 48, 434 - 445.
- 42.Ozer, S., & Schwartz, S. (2020). Identity development in the era of globalization: Globalization-based acculturation and personal identity development among Danish emerging adults. *European Journal of Developmental Psychology*, 19, 22 - 42.

43. Rapoport, H. (2019). Diaspora Externalities. *IZA Journal of Development and Migration*, 10.
44. Schmutzler, J., Andonova, V., & Perez-Lopez, J. (2021). The role of diaspora in opportunity-driven entrepreneurial ecosystems: A mixed-methods study of Balkan economies. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1-37.
45. Scholte, J. A. (2000). *Globalization: A Critical Introduction*. Palgrave.
46. Thompson, D. (2017). Visible and Invisible Diasporas: Ethiopian Somalis in the Diaspora Scene. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, 17, 5.
47. Yessim, G., M.S., S., & A., A. (2020). System and genesis of ethnic diaspora culture. *the bulletin*.